

REVISTA DEL CERCLE DE BELLES ARTS
 www.cerlebellesarts.com
 revistaarts@cerlebellesarts.com
 Núm. 39, novembre 2014
 PVP 5 €

President
 Jaume Vilella

Direcció
 Francesc Català

Cap de redacció
 Alberto Velasco

Consell de redacció
 Òscar Flores
 Francesc Gabarrell
 Xesco Guillem
 Quim Minguell
 Jordi Soldevila
 Joan Talamà

Editor gràfic i fotografia
 Oriol Rosell

Col·laboradors
 Ramon Camats
 Martí Casas
 Josep M. Domingo
 Carles Duarte
 Felip Gallart
 Anna Llovera
 Clara March
 Mariona Miret
 Cristina Mongay
 Anna Pifarré
 Miquel Pueyo
 Laura Purroy
 Antoni M. Sans
 Joan Manuel Tresserras
 Vicenç Villatoro
 Oliver Villas
 Eduard Voltas

Coordinació dossier
 Alberto Velasco

Secretaria
 Jaume Mòdol

Portada
 Oliver Villas

Edita: Cercle de Belles Arts
 C/ Major, 24 · 25007 Lleida
 Tel. 973 243 725
 info@cerlebellesarts.com

Disseny: D•Disseny

Coordinació de l'edició i impressió: Arts Gràfiques Diputació de Lleida
 -4 imprès a lleida-

Dipòsit legal: L-127-1990
 ISSN: 1576-8368

ARTS no es fa responsable dels escrits publicats, l'opinió dels quals reflecteix exclusivament el criteri del signant.

Amb la col·laboració de:

Ajuntament de Lleida

EDITORIAL 3

LA CULTURA PER UN NOU ESTAT. UN ESTAT PER A UNA NOVA CULTURA

El lloc de la cultura en la Catalunya independent 11

Joan Manuel Tresserras

Unes interessants reflexions entorn a la cultura catalana i els principals reptes que s'han de plantejar de cara al futur.

Fer de la cultura l'eix 18

Carles Duarte i Montserrat

L'autor presenta els criteris fonamentals que el CoNCA defensa per al nostre sistema cultural.

Educació i nació catalana 25

Ramon Camats

En aquesta col·laboració trobarem idees a l'entorn de com (i com no) hauria de ser l'educació en la nació catalana.

DIVERSÀRIUM 31

Xavier Gosé, paradigma de la construcció de patrimoni cultural a la ciutat de Lleida

Cristina Mongay Batlle

Una revisió de l'artista Xavier Gosé, exponent patrimonial de la ciutat de Lleida i referent lleidatà de la màgica Belle Époque.

Albert Bayona, un viatge cap a l'espai no físic 38

Francesc Gabarrell

Vademècum vital i artístic d'una figura referent de l'art contemporani de la ciutat de Lleida.

Frederic Mistral (1830-1914). La terra i els somnis 45

Josep M. Domingo, Anna Llovera, Clara March, Mariona Miret, Antoni M. Sans

Una revisió de la vida i obra d'un dels escriptors occitans més importants per la renaixença de la llengua occitana al segle XIX.

PORTFOLIO 52

Al polígon

Oliver Villas

4 ENTREVISTA

Miquel Calçada

Amb la independència com a rerefons, conversa amb el conegut i reconegut professional i empresari de la comunicació.

16 Una política cultural per a la Catalunya independent

Eduard Voltas

Posant fil a l'agulla, l'autor realitza propostes concretes sobre com hauria de ser la política cultural en la Catalunya independent.

22 La llengua catalana en una república independent

Miquel Pueyo

Una visió sociolingüística que ens aporta una aproximació a quin tractament caldria donar a les llengües en una futura República de Catalunya.

28 El mapa de Catalunya, el mapa del català

Vicenç Villatoro

A tall de cloenda, article entorn al paper de la Catalunya independent en la promoció de la llengua i la producció cultural feta en tots els territoris de parla catalana.

35 Els efectes de la crisi sobre els museus públics catalans

Martí Casas

L'autor analitza l'impacte de la crisi sobre els museus i reflexiona entorn al que ens queda després de tots els sacrificis realitzats.

42 La vida sense tu

Laura Purroy i Anna Pifarré

Una xerrada amb membres de dos grups referencials de la música catalana, Al Tall i Obrint Pas, que han decidit deixar la seua tasca musical.

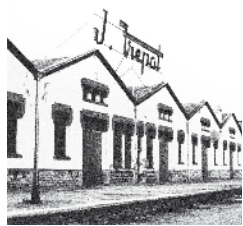
50 COSES QUE HE LLEGIT

El fil de plata, de Lluís-Anton Baulenas

Felip Gallart

L'escriptor ens parla de la novel·la de Lluís-Anton Baulenas *El fil de plata*, una obra que va merèixer el premi Carlemany i el premi a la crítica narrativa Serra d'Or.

54 ACTIVITATS

**MUSEU DE LA
MECANITZACIÓ
AGRÀRIA
CAL TREPAT
DE TÀRREGA**

MUSEU DE LA CIÈNCIA
I DE LA TÈCNICA DE CATALUNYA

Un recorregut cap als
origens industrials de Tàrrega

www.museutrepapat.cat

**Els diumenges
visites guiades sense concertar
a les 11 h i a les 12.30 h.**

HORARIS: De setembre a juny, de dilluns a divendres: de 10 a 14 h i de 15 a 17 h; divendres tarda tancat.

Dissabtes i diumenges: d'11 a 14 h.

Juliol i agost, de dilluns a divendres: de 10 a 14 h; dissabtes i diumenges: de 10 a 13 h.

VISITES: tel. 973 311 616 o a informacio@museutrepapat.cat

Totes les visites han de tenir la confirmació del museu.

Tancat els dies: 1 de gener, dilluns de Pasqua, 1 de maig i 25 i 26 de desembre.

Av. Josep Trepapat Galceran, s/n. Tàrrega. Tel. 973 311 616 · informacio@museutrepapat.cat

Som cultura

L'ésser humà es distingeix de les altres d'espècies vives d'aquest racó de l'univers per la seua capacitat de complicar-se l'existència. A diferència de la resta de criatures, que bàsicament malden per complaure allò que la bèstia de l'instint els demana, la humana condició es desvia per entendre i transformar la realitat que l'envolta. I a aquesta determinació especulativa, i a les engrunes materials que produeix, ens hem vingut a anomenar-la cultura.

L'home és cultura. I la cultura és allò que ens defineix en l'universal, en la condició humana, i en el particular, com a individu amb trets i habilitats culturals úniques dins la tribu. Però encara ho podem complicar més. No hi ha tan sols una cultura, sinó que es generen regions diferenciades: ens identifiquem col·lectivament per compartir trets culturals similars que, alhora, són distints d'altres col·lectius humans.

Vaja que, certament, aquest artefacte anomenat cultura ens fa complexos de collons. I aquesta és la gràcia: la cultura ens fa similars i únics, diversos i lliures, la cultura és un tot i és un molt per escollir. I hem de valorar la diversitat cultural, com fem amb l'ecològica, com la riquesa més gran de l'univers –mentre la ufologia no demostrí d'una vegada que allí fora hi ha algú amb una ment tant o més recargolada que la nostra–.

I aquesta ha estat la intenció d'ARTS des de fa 20 anys, des que vam treure el primer número: promoure el diàleg entre cultures, disciplines o artistes, sense rebutjar cap opció, sense

prejudicis, presentant als nostres lectors allò artístic sense barres. Una revista com la nostra, doncs, entén que promoure la diversitat i el lliure desenvolupament de cultures, gèneres, moviments... és el fonament que ha de justificar la feina de qualsevol operador cultural. El límit el fixa la capacitat humana per crear, mai el cànon, mai la llei. Perquè, en cultura o en art, el cànon és tan necessari per poder-se explicar com necessari és trencar-lo per poder avançar. Ningú mitjanament informat ens discutirà que el cànon està al servei de l'artista, mai a l'inrevés.

Llavors, i aprofitant que ens trobem en aquest punt, per què en l'àmbit de la política, que també és un altre artefacte cultural, algú ens vol fer combregar amb la idea que la llei està per damunt de la decisió dels ciutadans? En política, com en art, el cànon (digueu-li Constitució) no pot esdevenir mai la presó per a l'artista-ciudadà.

Som cultura. I aquest dispositiu que tenim sobre les espatlles, amb què la natura ens ha volgut agrair, ha de fer entendre a les persones que decideixen els destins d'aquest estat anomenat Espanya que el dret a decidir és el més intrínsec dels principis que diferencien l'homo sàpiens de la resta de criatures de la creació, perquè la capacitat de decisió és la clau de volta de la humanitat, fem cultura perquè triem.

I perquè som cultura, volem decidir.
La resta són animalades.

■ MIQUEL CALÇADA ■

Comissari de la Generalitat per a l'organització dels actes commemoratius dels 300 anys dels fets de 1714

ALBERTO VELASCO I JOAN TALARN
FOTOGRAFIES: FRANCESC CATALÀ

Fem d'hora. Són tres quarts de set del vespre quan entrem a l'edifici del grup d'emissores Flaix. Just sortim de l'ascensor, a la planta 9, ens topem amb en Miquel Calçada. Ens fa una salutació de compromís que es transforma en rialla, seguida d'encaixada de mans, després de presentar-nos com a membres del consell de redacció de la revista ARTS.

Ens convida a passar. Esperem uns breus minuts a la planta on hi ha les cabines d'emissió i la zona de redacció. Fa molt de goig. De disseny actual i diàfan, amb una magnífica vista damunt del passeig de Gràcia que ens permet veure, davant mateix, un gran rètol de reminiscències polítiques: Majestic.

Passeig de Gràcia, Majestic... Sens dubte, som al Centre, a la Capital i al Carrer on s'han pres i es prenen decisions transcendents per al futur del nostre país, entrevistant una "persona humana" important. Una persona que, més enllà de la popularitat que s'ha guanyat en la seua carrera de comunicador, és la responsable de la que és, segurament, una de les commemoracions més influents que s'han celebrat a Catalunya.

Ens fan passar a l'altell, on hi ha una sala de reunions, al fons de la qual s'hi veu

el despatx del Miquel Calçada, mobiliari i espais moderns, presidit per una gran foto del president Macià.

Molt amable, ens ofereix aigua i fixem els termes de l'entrevista. Comencem.

El Tricentenari, per fer què? A més de fer memòria històrica d'uns fets, també és un revulsiu social? Més encara, vol ser, com acusen alguns, una eina política?

El Tricentenari no és una eina política. Evidentment, totes les commemoracions poden tenir una interpretació política, però la raó primera del Tricentenari és commemorar, com ho faria qualsevol altre país normal, uns fets transcendents per a la història. El 1714 és un moment clau, una cruïlla en què l'esdevenir de la nació queda escapçat. En la lluita entre l'absolutisme i el pactisme perd el segon i, amb aquest, perdem una tradició que havia estat el tret definitori de la societat catalana. Per tant, després de tres-cents anys, commemorar aquest fet em sembla que és un acte que faria absolutament qualsevol país. I encara té més valor perquè aquesta pèrdua portava implícita una clara voluntat de posar fi a les institucions culturals i polítiques d'una nació, i és una mera-

vella que, malgrat això, la nació encara sigui aquí.

Ara bé, hem de reconèixer que aquesta commemoració ens agafa en un moment importantíssim. Ens agafa, de fet, en una nova cruïlla, i això no és casual.

Que algú pugui confondre el Tricentenari amb un artefacte polític pot ser, però no està pensat des d'aquest punt de vista. El que fem és commemorar, i per això organitzem recerca, fem congressos, etc. Actes de difusió i reflexió perquè aquesta història s'ha intentat tapar, i no pas per part nostra, sinó d'aquells que n'haurien d'estar més ufanosos, els vencedors. Deu ser que no n'estan tant, d'ufanosos. El nostre deure és fer recerca i divulgar-ho.

Amb això ja hauríem fet la feina, però hi ha un altre aspecte que és substantiu del Tricentenari i que lliga amb aquest número de la vostra revista: la prospectiva. Cap a on ha d'anar Catalunya com a país? Nosaltres també hem volgut mirar cap al futur, generant espais de reflexió. En aquest sentit, hem programat diferents activitats, de les quals m'agradaria destacar el *Next World 2014*, amb un comitè científic presidit pel professor Carles Boix i amb acadèmics com Ferran

Requejo. Cal afegir que hi ha un altre projecte, que lidera la Universitat Rovira i Virgili, anomenat *Fòrum Internacional d'Educació i Tecnologia* que, amb el pretext de debatre sobre la tecnologia aplicada a l'àmbit de l'educació, ens permetrà parlar d'altres models educatius, com el finlandès o el coreà.

Resumint, per un costat, el Tricentenari vol fer recordança dels fets i de la seua història, però, per l'altre, també vol ser un espai de reflexió que mira cap al futur. I amb aquesta doble intenció s'acabaran unes cent activitats repartides per tot el territori.

A banda d'aquesta voluntat de difusió portes endins, hi ha previstos actes que busquin ressò internacional del Tricentenari?

Hi ha una programació internacional del Tricentenari, però finalment no podrà ser com ens hauria agradat i hauria estat desitjable. I no tant pel fet de fer un seguit d'actes a l'estranger, que els farem, sinó perquè el que volíem era ajustar-los amb altres calendaris i altres agendes per donar notorietat, de manera que volíem organitzar esdeveniments adreçats a un públic més ampli que l'estrictament catalanòfil. Però això no serà possible per-

què ens trobem amb certes reticències. Malgrat això, al mes de març, per exemple, l'Escolania de Montserrat ha fet diferents actuacions als Estats Units, a Nova York i a Washington. A més, també tenim previst incidir en altres ciutats com Londres, Brussel·les, Viena o Estrasburg. A Brussel·les hi haurà una exposició a l'oficina de la Generalitat. A Viena també hi haurà una exposició de Gaudí i una actuació de l'Orfeó Català.

Hi ha, doncs, una voluntat de fer divulgació internacional, però hem de reconèixer que és complicat.

Un cop hem definit el Tricentenari i hem establert els àmbits geogràfics d'actuació, ens pots fer una pinzellada de les actuacions concretes que heu programat?

Com us deia, el nostre interès bàsic és fer divulgació. No es tracta d'adoctrinar, es tracta, senzillament, de treure el vel que hi ha sobre un moment històric concret i superar les mitificacions lògiques que sobre aquest moment s'han produït.

I aquesta intenció divulgadora es materialitza en exposicions, com la que s'inicia el dia 13 d'abril al Museu d'Història de

Catalunya, que es complementa amb la del Born i amb la del Museu d'Història de Barcelona. També, com havia apuntat abans, divulguem amb l'organització de congressos i, sobretot, ho vull destacar, a través d'un eix que hem denominat d'ensenyament. En aquest sentit, organitzem jornades adreçades a docents per parlar de la didàctica d'aquest procés històric i com es pot enfocar a la xarxa de recursos xtec del Departament d'Ensenyament. Des d'aquesta plataforma hi haurà diversos materials perquè els alumnes puguin treballar aquest moment històric i posarà a l'abast de mestres i docents eines d'aproximació al període. Cal afegir que hi ha un programa que es diu *Welcome to Catalunya - Benvinguts a Catalunya* adreçat a estudiants d'Erasmus.

A més de ser comissari del Tricentenari, ets un professional i empresari de la comunicació. Des del teu punt de vista, i pel que fa a l'àmbit de la comunicació i la cultura en general, davant la possibilitat d'esdevenir un estat independent, quines estructures ens fan falta o cal que prioritzem?

Hi hem d'afegir moltes coses, però són qüestions que ens les anirem trobant. Tots els països que han aconseguit la in-

■ “Tots els països que han aconseguit la independència s’han espavilat” ■

dependència s’han espavilat. Ho hem de fer de la millor manera possible i ho hem de pensar tot, però tampoc no ens ha d’entrebanca l’obsessió per preparar-nos. I segur que ja hi ha gent que ha pensat en aquesta qüestió. Hem d’estar mitjanament preparats, però el que és fonamental és tenir ganes de fer-ho, de tirar-ho endavant. I, en tot cas, tenim l’exemple de 1914, quan Prat de la Riba va fundar la Mancomunitat, en què tot estava per fer i amb molt poc van transformar tot un món, dos-cents anys sense govern. Nosaltres, a diferència d’ell, no partim de zero, ja tenim eines i sobretot tenim un govern consolidat.

Aquella gent de la Mancomunitat va ser capaç, fa cent anys, de projectar un país desenvolupant un progrés impressionant en un seguit d’àmbits fonamentals, malgrat que partia d’una precarietat inicial que ara ens faria feredat. Són un model espectacular. Van fundar l’Escola d’Administració Pública de Catalunya, una vertadera i fonamental estructura d’estat (la segona escola d’administració pública del món), i la van crear perquè hi hagués uns cossos de funcionaris amb la formació necessària per anar més enllà, per tenir una base sòlida d’estructura administrativa per al país. Van desplegar

la xarxa telefònica, tenien el concepte clar del teixit de carreteres per equilibrar el territori. Es van preocupar de forma organitzada per l’ensenyament i com es podia estendre el coneixement. I tot això i més, amb molts pocs diners i molta il·lusió.

Ara que has fet referència a la Mancomunitat, no trobes que el Tricentenari ha tapat la commemoració del centenari d’una institució d’un pes tan important en el desenvolupament posterior de l’autogovern a Catalunya?

Això va a batzegades. El 1914, la creació de la Mancomunitat es va menjar el bicentenari. El que és substantiu és la pèrdua de les llibertats fa 300 anys. El govern no ha oblidat la Mancomunitat, però és cert que ha col·locat el pes damunt del Tricentenari. Em consta, però, que es faran actes i activitats al llarg d’aquest any i també en els anys propers.

Centrem-nos en l’àmbit de la cultura. Quin és el paper que ha de tenir la cultura en la Catalunya sobirana?

Hi ha de tenir un paper bàsic i fonamental. Durant la dictadura, la base cultural se suportava sobre el fonament de la so-

cietat civil. Un cop arriba la democràcia, aquesta feina se l’apropia l’administració pública, la Generalitat, que inicia la creació d’estructures nacionals: el Museu d’Història de Catalunya, el Teatre Nacional... És una nova dinàmica d’intervenció de la política en la cultura. Una dinàmica que probablement era necessària en aquell moment inicial en què partíem d’una situació de mínims, però que a poc a poc es desvirtua. I, sobretot, es desvirtua quan comencen a aparèixer els consorcis per una raó purament crematística, la qual cosa comporta que, quan les coses van malament econòmicament, difícilment poden subsistir: això és el que ha passat amb les institucions de projecció a l’exterior.

Allò que ens hem de qüestionar és si aquesta cultura la continuem mantenint amb el model actual subvencionat o triem un model més anglosaxó. Jo em decanto per aquest darrer, crec que hi ha hagut un excés de suport públic.

Entenc que veníem de 40 anys de foscor; com a comunitat, havíem quedat aturats, convenia una voluntat d’esperonar i d’ajudar i fer créixer com més activitats culturals millor. Però, un cop feta aquesta tasca inicial, ens hem de preguntar quan-

tes d'aquestes expressions culturals es poden aguantar per si mateixes. Per què, si la seua pròpia dinàmica no les pot suportar econòmicament, les hem de continuar subvencionant pel sol fet que són cultura? I el senyor que fabrica una cadira de forma artesanal, però que s'ha quedat sense mercat perquè hi ha formes més rendibles de fer cadires, és o no és un fet cultural? L'hem de subvencionar?

No és el meu terreny, però penso que en altres llocs del món han generat artefactes legislatius, com ara lleis de mecenatge o exempcions fiscals, ajudes d'empreses privades a canvi de publicitat en la denominació, etc. Tinc una experiència personal, dels anys que he estat als Estats Units. A Syracuse hi havia una orquestra simfònica, la Simfònica de Syracuse. Una bona orquestra, a la qual estava abonat i vaig assistir al seu cinquantè aniversari. Malgrat els intents de l'associació d'amics per aconseguir el finançament suficient, al final van haver de tancar. I em va saber greu, però l'orquestra no podia continuar perquè ningú hauria assumit el forat econòmic que anava generant. I així us podria explicar altres casos, com el del Metropolitan Opera House de Nova York, que està en una situació difícil i és probable que hagi de deixar de

fer activitats. Tanmateix, segur que hi ha una altra orquestra en un altre lloc dels Estats Units que està funcionant perquè hi ha una base social de gent que vol que continuï i que per això ha aconseguit el finançament necessari. Suposo que no cal anar d'un extrem a l'altre, però cal trobar el terme mitjà i començar a plantejar quin valor social té un equipament o una actuació cultural. Potser hi ha activitats que s'han de continuar subvencionant, però no estic d'acord que s'hagi de subvencionar la cultura de forma universal pel sol fet de ser-ho.

La cultura catalana va més enllà del Principat de Catalunya. Hi ha territoris culturalment catalans que no s'alliberaran i quedaran dins de l'Estat espanyol. I és probable que, un cop produïda la secessió, la pressió sobre la nostra cultura en aquests territoris sigui encara més forta del que ho és actualment, que ja ho és molt. Com creus que hi podem establir vincles i donar-los suport?

Jo penso que ha de ser sensiblement diferent de com ha anat fins ara. Ho hem fet amb molt bona voluntat, però no acaba de funcionar. El plantejament paternalista no és un bon sistema.

Actualment, a un austríac no li pots dir que és alemany, malgrat que l'any 37 tots se sentien alemanys. Pot ser evident que formen part de la mateixa cultura, però realment no hi ha vincles comunicatius gaire forts entre Àustria i Alemanya. Potser no és ben bé comparable amb la nostra situació, però a mi això em va fer pensar.

Segurament quan siguem estat tindrem eines per poder vetllar per les minories incorporades en altres estats, i espero que no ho fem des de posicionaments paternalistes. Em sembla més interessant ser exemple d'una il·lusió i d'un dinamisme que ha de fer que una part substancial de la societat valenciana o de la societat de les Illes vulgui ser com nosaltres perquè nosaltres ho farem més bé. És millor donar exemple i demostrar la viabilitat del nostre projecte per apropar-nos que no pas el que s'ha fet fins ara, que, com deia, no ha acabat de funcionar.

Els catalans estem pel que hem d'estar i no podem oblidar que la nostra cultura no s'acaba a Catalunya, i som aquí per all que convingui, però el territori del País Valencià és de la gent que viu al País Valencià i han de ser ells els que han de decidir-ne el futur. I em costa imaginar que aquesta unitat cultural es pugui tra-

■ **“Hi ha un consens bàsic, que la llengua catalana, a més d’una eina de comunicació, permet a qualsevol ciutadà de Catalunya sentir-se identificat”** ■

duir algun dia en una unitat administrativa. I si mai ha d’esdevenir-se, serà per la voluntat de la gent.

L’independentisme, i el catalanisme en general, han tingut com a puntal bàsic la cultura i la llengua catalanes. Ara, iniciat el procés, sembla que des de certs sectors es formula un catalanisme integrador que no depèn tant de la cultura, i sobretot la llengua, i que accepta la incorporació d’elements culturals forans en una futura Catalunya independent.

En primer lloc, el que vull constatar és que la nostra no és una societat bilingüe, sinó una societat multilingüe. I estic molt d’acord que les institucions, dins de les seues possibilitats, s’haurien de poder relacionar amb el ciutadà amb el seu idioma i amb el màxim d’idiomes possibles. Tanmateix, això es pot fer sempre que tinguem present que, en aquest escenari multilingüe, hi ha un consens bàsic que accepta que hi ha una llengua pròpia, la catalana, que, més enllà de ser una eina de comunicació, permet a tots els ciutadans del territori sentir-s’hi identificats. El més important és que hi hagi aquest consens sobre quina és la llengua pròpia. Ara, em fa molt feliç que hi hagi

associacions de castellanoparlants que decideixin defensar el país, com la gent de Súmate. “Vostè estigui tranquil, parli el que parli, perquè el que és important és entendre’s, i parlem dues llengües tan pròximes que aquesta entesa és fàcil.”

Aquesta situació ens ha de permetre que, per primera vegada en 300 anys, el català tingui una posició preeminent que li ha d’assegurar la pervivència, i no pas imposar-se a ningú.

Com a persona viatjada, tant per raons laborals com d’estudis, com es viu des de fora el procés català, el procés en si mateix i les manifestacions multitudinàries com l’Onze de Setembre o la Via Catalana?

Tinc la sensació que aquells països que han hagut de lluitar per la seua independència ens veuen amb bons ulls, començant pels Estats Units. Però, és clar, el problema és que la dinàmica de les relacions internacionals és el que marca l’agenda, i tot plegat és una qüestió d’interessos, d’interessos entre estats. Europa, d’entrada, sempre farà costat a un estat constituït que en formi part, però al final nosaltres, com a catalans, ja estem integrats a Europa, tenim imple-

mentades un munt de directives. A més, ens sentim europeus i hem demostrat la voluntat de formar part d’aquest projecte. Però és que, si amb això no n’hi ha prou, administrativament també formem part de la Unió, i també com a ciutadans. Se’m fa difícil creure que em puguin prendre el dret de ser europeu perquè decideixo deixar l’estat a què pertanyo.

Vull repetir-vos un argument demolidor de Xavier Sala Martín: “A aquesta gent que fa el pas de forma democràtica i civilitzada els fareu fora, mentre que a croats i serbis els deixeu entrar sense problemes? No m’ho crec i, a més, és impossible!”

Amb el mateix to contundent amb què acaba aquesta darrera frase, mira el rellogge i ens diu que s’ha fet tard. Li agraïm la bona acollida i comentem, fora de gravació, algun dels aspectes del programa que està fent a TV3, Afers exteriors. Una encaixada, ascensor, i ens trobem un altre cop al bell mig del passeig de Gràcia, entre gent apressada i turisme cosmopolita despreocupat que, probablement, desconeix que aquesta ciutat és la capital d’un país que fa 300 anys va perdre institucions i llibertats i que ara està treballant per explicar aquells fets i per recuperar el dret a poder decidir el seu futur.

LA CULTURA PER A UN NOU ESTAT. UN ESTAT PER A UNA NOVA CULTURA

independent

ALBERTO VELASCO GONZÁLEZ
PRESENTACIÓ DEL DOSSIER

Estem preparats i som una potència cultural. Aquestes són dues de les conclusions que s'extreuen de l'aplec d'articles que presentem en aquest dossier dedicat a la cultura en un hipotètic Estat català. Que Catalunya esdevé una potència en matèria cultural és quelcom que es posa de manifest fent una simple ullada a la història del país, visitant els seus museus i monuments, contemplant la seva cultura popular o recorrent el llegat de les lletres catalanes des del segle XIV. El món ha reconegut des de fa temps les aportacions dels catalans en matèria cultural i, per tant, aquest dossier no descobrirà res al lector en aquest sentit.

Tanmateix, les aportacions dels diferents col·laboradors que han participat en aquesta iniciativa posen de manifest una realitat que per a una part de la població potser no és tan evident: Catalunya és una nació que posseeix unes sòlides estructures d'estat que garanteixen el futur desenvolupament cultural del país. Des de la reinstauració de la democràcia diferents agents han contribuït a refermar l'ús social del català, un àmbit on els mitjans de comunicació creats per la Generalitat han tingut un paper primordial. Aquest protagonisme és, fins i tot, reconegut per aquells que mai han volgut —ni voldran— l'alliberament nacional del país, que han centrat els seus atacs sobre TV3 per aconseguir desestabilitzar la base d'un projecte que, a poc a poc, ha aportat sòlids referents nacionals en l'imaginari col·lectiu dels catalans.

Els articles que el lector trobarà en aquest dossier també revelen que Catalunya posseeix una sòlida xarxa d'indústries culturals, de creació contemporània i de gestió de les produccions, malgrat que l'actual crisi i una tradicional desídia per part de l'administració hagin impedit que es doti econò-

micament de forma adequada. Si pretenem ser un estat culturalment capdavanter i amb voluntat d'internacionalització de les seves propostes, hem d'aplicar els recursos econòmics necessaris per assolir aquests objectius. Aquesta és una premissa bàsica en la qual coincideixen els autors que han col·laborat en el dossier: els pressupostos culturals de la Catalunya-Estat han de créixer exageradament.

Tenim el romànic, tenim Gaudí, Dalí, Miró i Josep Pla. I, de rebot, tenim Picasso. Tenim Pau Casals, Mercè Rodoreda, els castellers i el Modernisme. I tenim moltes altres fortaleses que fan que la nostra història cultural sigui un producte especialment fàcil d'internacionalitzar. Les impressionants xifres de turistes que cada any arriben al nostre petit país de campanars i talaies humanes així ho posen de manifest. No podem desapropiar-ho ni ho hem de fer, i els autors d'aquest dossier coincideixen a posar-ho de manifest.

És possible que l'Agència Espacial Catalana mai pugui competir amb la nord-americana, la de l'Índia o la xinesa, però en matèria cultural estem condemnats a esdevenir capdavanter. Els catalans fascinem. Així, curt i ras. Els esdeveniments polítics dels darrers anys han fet sortir a la palestra, a més, un teixit associatiu i una massa social no silenciosa que està sobradament preparada per a l'esdevenidor. Es tracta d'un poble que coneix més i millor la seva història i la seva cultura, i que vol consumir cultura catalana en la seva llengua. Que vol, per exemple, més cinema en català, una de les assignatures pendents de l'administració i la indústria. I que vol una programació teatral de qualitat que arribi arreu del país. I que clama perquè els referents culturals naturals del país siguin els propis, no aquells que ens imposen companys

de viatge poc saludables. Per tant, i com dèiem al principi, estem preparats. I ara cal que l'administració catalana es prepari per a possibles escenaris en què calgui bastir i reforçar les estructures culturals actualment existents.

Vivim temps de compromís, i els d'ARTS no hem volgut restar-ne al marge. Aquí tothom es mulla. Els lectors habituals de la nostra revista saben quina és la nostra aposta. Però ens calia un dossier explícitament compromès que hem intentat

parir des de Ponent amb modèstia, sense cap voluntat programàtica, però amb gran convenciment. El nostre univers de difusió és ponentí, tot i que sempre hem volgut fer sentir la nostra veu més enllà de la Panadella. No sabem si mai hem ressonat gaire, però aquest cop segur que ho farem gràcies a les contundents —i desinteressades— plomes de Joan Manuel Tresserras, Eduard Voltas, Vicenç Villatoro, Ramon Camats, Miquel Pueyo i Carles Duarte.

EL LLOC DE LA CULTURA EN LA CATALUNYA INDEPENDENT

JOAN MANUEL TRESSERRAS

En el moment de l'arrencada de la Transició, a Catalunya, l'únic sistema de cultura i comunicació en condicions de proporcionar una oferta completa d'infraestructures, recursos i productes era l'espanyol. Des de l'escola fins al cinema i la televisió; des de la literatura fins a les guies de viatges, la publicitat, els argots, els consultoris radiofònics, els anuncis, els manuals d'aparells electrònics, les sentències i prospectes o els espectacles de varietats. Simultàniament a la minuciosa desarticulació de la cultura catalana, la cultura espanyola impulsada per la dictadura havia arribat a tots els racons de Catalunya i disposava d'una preeminència absoluta. El castellà havia esdevingut la llengua d'alfabetització i de cultura de tota la població catalana; fins al punt que la majoria de catalanoparlants s'hi sentien més plenament competents, i hi havien de recórrer sovint en múltiples usos socials. L'etnocidi franquista, doncs, tot i haver suscitat brots de resistència militant, havia resultat substancialment efectiu.

Hi havia, a més, altres factors que limitaven de bon començament les possibilitats de posar en marxa unes polítiques culturals nacionals a la Catalunya autonòmica (1979-2014) capaces d'oposar-se amb garanties al procés de folklorització de la cultura catalana. Especialment, l'actitud claudicant, resignada o dimissionària —segons els casos— del gruix de les classes altes, i les dificultats generals de culturització i alfabetització del conjunt de la població dins d'una tradició nacional cada vegada més allunyada de la nova realitat del país i de les rutines i consums de la majoria. En aquestes condicions, el grau de compromís de la nova elit política i econòmica va ser ben escàs. Fins i tot els més directament interessats en l'àmbit cultural concebien el mercat espanyol com un espai indiferenciat, uniforme, que

comptava amb una vasta prolongació americana. En comparació, la singularitat catalana apareixia com una "nosa" o com una "anomalia" més que no pas com una "oportunitat". Haurien de ser, doncs, la Generalitat restablerta i els ajuntaments, amb un nombre molt limitat d'empreses i el teixit associatiu tradicional, els motors que assumirien l'orientació de la represa cultural. I el repte de fer efectiu el pas des de les indispensables actituds de resistència i preservació dels anys anteriors fins a la no menys indispensable vocació d'obertura, d'extraversió i d'eixamplament de registres de cara al futur. Es tractava de poder passar amb fluïdesa, després de tants anys i tantes dificultats, de l'automatisme defensiu a l'entusiasme renovador.

Aquest és el salt més decisiu que ha fet la cultura catalana en les darreres quatre dècades. S'ha posat en disposició, malgrat les dificultats, de poder encarar el futur en condicions pròximes a l'homologació amb les altres cultures europees d'una dimensió similar. Som una cultura nacional de mida mitjana que, secularment mancada d'un estat protector i impulsor, encara arrossega greus problemes específics i de caràcter estructural: per la subordinació crònica de les seves classes dirigents i pels efectes de la negació, la persecució política i la imposició de la minorització per part de l'Estat espanyol.

Ara, en clau de futur, un dels principals reptes que té plantejats la cultura catalana és el d'aprendre a operar en un entorn global. Fugint de l'abocament a una especialització estrictament local, obsessivament autoreferent; i de l'automatisme de pensar que, més enllà de Catalunya, el món s'acaba a Espanya o al món hispànic. El món és molt gran i divers. Ens interessen totes les seves societats i cultures, i en totes

CULTURA CATALANA SINGULAR i UNIVERSAL

FRANKFURT BOOK FAIR 2007

La cultura catalana és una part del patrimoni cultural de la humanitat. Una part irremplaçable, resultat d'una trajectòria particular. I la volem cada vegada més flexible, extensiva i inclusiva. Perquè una cultura està determinada, sobretot, per la gent que la fa i, complementàriament, per les condicions en les quals aquella gent hi participa, la reproduïx i hi dona continuïtat. En el cas de la cultura catalana, aquests dos elements — la gent i l'ecosistema de comunicació i cultura— mostren algunes claus d'excel·lència.

En relació amb les persones, perquè, fins i tot en etapes més culturalment condicionades per la territorialitat o la proximitat, la cultura catalana s'ha caracteritzat per la permeabilitat, per l'exposició constant a influències alienes (terra de pas, oberta al mar i als intercanvis, espai de mestissatges) i la capacitat d'anar sintetitzant aportacions molt diverses (gresol de cultures). També perquè, com en els cicles anteriors, el creixement demogràfic del primer tram del segle XXI, deutor de les migracions globals, ha tingut unes profundes repercussions culturals i sociolingüístiques a Catalunya. Ha augmentat la diversitat interna i ha incorporat experiències, formes de vida, concepcions i valors molt distants del tronc tradicional autòcton. Això ha propiciat la coexistència de diferents sistemes de creences i valors sobre la base

volem ser-hi presents. Una cultura massa introspectiva i encaboriada en la seva pròpia cohesió, atemorida o desentesa del diàleg amb les altres cultures, s'empobreix. Una cultura poc connectada, impermeable, poc rellevant per als altres, acaba resultant poc interessant per als seus propis membres. Una cultura feble, diluïda, que només s'alimenta de retalls de les cultures dominants, pot esdevenir supèrflua. És per això que el lema de la cultura catalana, convidada d'honor el 2007 a la Fira del Llibre de Frankfurt, volia sintetitzar la consistència local amb la projecció global: "Cultura catalana, singular i universal." Única, exclusiva, amb personalitat pròpia, insubstituïble. I, alhora, disposada a ser present, a ser compartida, a interpellar tothom. Decidida a tractar tots els temes fonamentals del món d'avui, des d'una perspectiva particular.

del respecte cívic. I l'assumpció pràctica que la cultura catalana és una cultura electiva. En qualsevol hipòtesi de futur, inclosa la independència, es mantindrà com a fonament que "ser" o "sentir-se" català és un dret, no pas una obligació. I parlar català, o formar part de la cultura catalana, són drets, no pas, en cap cas, obligacions. Aquest caràcter electiu ha estat la base de l'enfortiment i la capacitat d'atreure voluntats que ha demostrat posseir la cultura catalana.

Els efectes generals que han tingut sobre la cultura catalana les migracions, l'orientació exportadora vers el món hispànic, o la pròpia tradició d'obertura al món, s'han vist incrementats per la consolidació del turisme com a vector principal de l'economia catalana. Especialment, després de la consagració de Barcelona com a gran destí turístic urbà

arran del Jocs Olímpics del 1992. El nombre de visitants estrangers anuals que rep Catalunya equival al doble de la seva població: al voltant dels 15 milions de persones. I a Catalunya, ara mateix, es parlen més de dues-centes llengües. Avui, el món és dins del país; i l'horitzó del país és el món. Si hi afegim l'interès internacional que desperta el procés sobiranista i la notorietat d'algunes personalitats molt rellevants en camps com la creació artística i cultural o els esports, tindrem la clau de la visibilitat creixent del país i la seva cultura. Un repte de futur associat a aquestes con-

dicions és, evidentment, saber convertir aquesta diversitat interna en un factor d'oportunitat que faciliti les relacions econòmiques, diplomàtiques i culturals. La diversitat interna és un factor decisiu favorable a la internacionalització de les nostres empreses i institucions culturals, com també ho és la reputació de Barcelona en aquest àmbit.

Els vincles més influents en el tronc evolutiu principal de la cultura catalana han estat —per raons geogràfiques, històriques i polítiques— els del món hispànic, els europeus i els

Estem farts de ser una excepció!

3% català 97% castellà

Volem cinema en català, ja!

PLATAFORMA PER LA LLENGUA

País	Idioma oficial	Populació	Idioma oficial
Català	Estat espanyol	9.100.000	ES
Suec	Suecia	7.700.000	SE
Neerlandès	Bèlgica	6.000.000	BE
Danès	Dinamarca	5.000.000	DK
Finès	Finlàndia	4.900.000	FI
Noruec	Noruega	4.400.000	NO
Alemany	Suïssa	4.250.000	CH
Francès	Bèlgica	4.000.000	BE
Eslovè	Eslovènia	1.700.000	SI
Letó	Letònia	1.400.000	LV
Francès	Suïssa	1.250.000	CH
Suec	Finlàndia	292.000	FI
Islandès	Islàndia	270.000	IS

www.plataforma-llengua.cat

mediterranis. Ara, el ventall de vincles s'ha eixamplat, però la profunditat d'aquests empelts només pot ser comparada amb la penetració contemporània de la cultura de masses de matriu angloamericana i la dimensió global dels efectes del canvi tecnològic sobre les formes de la vida quotidiana de la població més jove. De tots aquests vincles, però, el mediterrani és el que suscita en aquesta etapa una perspectiva menys predeterminada i més oberta a una intervenció amb possibilitats d'incidència. L'espai mediterrani emergeix com un possible gran actor global, com un potencial gran subjecte històric pendent de ser redefinit: 500 milions d'habitants que no disposen d'un projecte específic compartit d'acomodament a la globalització. Ni des de l'economia ni des de la política s'avança significativament a una escala supraestatal; tampoc, amb prou ambició, des de la cultura o des dels mitjans de comunicació. El gran espai regional mediterrani constitueix una bona oportunitat per a les indústries catalanes de la comunicació i la cultura en el seu esforç per fer-se més visibles i presents en els escenaris i mercats globals. Estrènyer els lligams amb les societats i cultures que conformen aquest espai, en plena transformació i pendent de poder ser redefinit com un dels possibles grans conglomerats de l'era de la globalització, és una de les grans opcions de futur que tenim a l'abast. I Barcelona, altra vegada Barcelona, hauria d'aspirar a exercir-hi una funció de capitalitat: ser una de les capitals de referència —econòmica, política i cultural— d'aquest immens espai, entre Europa, Àfrica i Àsia.

El món ja no és, ni serà mai més, un mosaic d'espais culturals amb contorns ben delimitats, sinó un espai immens de xarxes, d'indústries de continguts, de pràctiques, d'influències, que s'encavalquen i es barregen, aportant i rebent. Aquest és l'espai en el qual haurem d'aprendre a moure'ns. Deixant-nos impregnar de les aportacions dels altres i entregant, en contrapartida, la mirada pròpia i la nostra millor expressió creativa. El factor principal que desequilibra la nostra posició internacional, el 2014, és la falta dels instruments necessaris per fer unes polítiques nacionals ambicioses i per obtenir el màxim reconeixement i homologació. Necessitem disposar de l'estat i dels seus atributs en matèria cultural. Necessitem, també, una millor articulació de l'espai cultural i lingüístic sencer que compartim amb els altres països catalans; interressa a tothom fer-lo més coherent com a mercat i superar

una fragmentació empobridora que ha estat imposada políticament. I necessitem, alhora, mantenir i aprofundir les línies més avançades d'unes polítiques culturals catalanes recents —cada vegada menys defensives i més propositives— que s'han orientat al voltant de quatre eixos estratègics fonamentals: 1) - fer la cultura catalana encara molt més dinàmica, oberta, inclusiva i orientada al futur; 2) - dotar el sistema cultural de les infraestructures —encara no són quantitativament ni qualitativament suficients— que permetin passar de la idea noucentista de la *Catalunya ciutat* a la idea de *Catalunya xarxa*, amb nusos i vincles per tot el territori capaços de cooperar en temps real; 3) - concebre la política cultural com una part fonamental de les polítiques socials i com el quart pilar (amb els sistemes sanitari, assistencial i educatiu) de l'estat del benestar; 4) - garantir les condicions de màxima llibertat de creació perquè es puguin desplegar les possibilitats de la confluència entre un tronc cultural autòcton, que ha batallat per mantenir la personalitat, i la multiplicitat d'herències i experiències culturals que la història ens ha regalat; 5) - eixamplar els segments socials conscients que la cultura és la peça clau de la qualitat democràtica d'una societat i que els estímuls culturals que rebem —la qualitat de la nostra dieta cultural— tenen una relació directa amb la nostra llibertat efectiva i amb la capacitat d'extreure de la vida la màxima gratificació.

Les retallades pressupostàries i l'augment de l'IVA han tingut un efecte greu de contracció del consum familiar de cultura, cada vegada més abocat a la televisió en obert, les descàrregues de continguts audiovisuals d'entreteniment i l'ús de les xarxes per obtenir informació gratuïta. El pes progressiu de la despesa familiar havia estat un símptoma de la importància social creixent dels consums culturals, lligat al grau de desenvolupament econòmic i al nivell formatiu i educatiu de la població. Aquest procés, però, s'ha estrocat, coincidint amb la concentració i uniformització de l'oferta cultural basada en la creació de productes de consum massiu comercialitzats globalment, i amb els efectes de la proliferació d'internet, la digitalització i la multiplicació de plataformes de descàrrega i d'intercanvi de continguts. Contrarestar la tendència a la banalització de la cultura i la seva reducció a simple entreteniment, particularment entre els més joves, constitueix un repte primordial i inajornable.

La democratització de l'accés a la informació, el coneixement i la cultura, i la intervenció per facilitar la bona qualitat d'aquest accés i la participació en els processos d'elaboració del gust i de l'opinió pública, són els objectius principals de les polítiques públiques de cultura i comunicació dels països democràtics avançats. A Catalunya estem en condicions d'inscriure les nostres polítiques en aquests paràmetres. La cultura catalana, malgrat els problemes heretats, ha estat sensible als canvis de tot ordre que s'han produït en els darrers anys i, en moltes ocasions, n'ha estat agent actiu i protagonista. I ha sortit més aviat enfortida de cada canvi, malgrat les condicions econòmiques i polítiques adverses en comparació amb les de les cultures nacionals

europnees homologades. Ha calgut —i caldrà encara— comptar amb el voluntariat desinteressat i l'actitud militant d'àmplies minories per continuar el redreçament lingüístic i cultural. Tot just hem pogut superar un cicle molt difícil que podia comportar la desaparició de la cultura nacional catalana o el seu arraconament definitiu. Havíem arribat febles, tard i malament a les grans revolucions culturals modernes i contemporànies anteriors. La impremta, l'escolarització, la premsa popular, el cinema, la ràdio o la televisió, successivament, van servir per difondre i implantar la llengua i la cultura de l'estat i relegar la pròpia. Però hem pogut recuperar terreny estant atents a les oportunitats que les noves grans mutacions han comportat. Això ens ha permès ocupar un lloc destacat en els índexs de producció i de consum cultural (entre les 40 principals llengües i cultures), més

col·lectivament de la importància social d'enfortir-la i projectar-la. Som en aquest punt malgrat els obstacles externs i les renúncies internes. Sense imposicions. Per invitació. Per lliure elecció. Contracorrent. Amb esforç. Coincidint amb l'augment del predomini aclaparador de les grans llengües i cultures globals. No havent renunciat al contacte amb els gegants culturals, sinó exposant-nos-hi decididament. I així hem pogut esdevenir una de les cultures electives més dinàmiques del món. Una cultura sòlidament establerta en la diversitat interna de la pròpia societat i en els corrents més densos de la globalització. La seva elasticitat d'avui és la millor prova del seu vigor i la garantia més ferma de la seva projecció de futur. Sobretot si, finalment, aquest futur ens proporciona les eines que volem i ens permet desplegar les polítiques que ens convenen.

enllà del que correspondria al nostre pes demogràfic.

Tenim encara, és ben cert, molts problemes estructurals, i també en l'etiquetatge, en els prospectes i manuals d'instruccions, en guies electròniques de programació, d'exhibició de cinema i de normalització en l'àmbit judicial, de colonització de l'espectre radioelèctric... Per això és tan urgent i necessari disposar de l'estat: dels instruments polítics i econòmics i del reconeixement institucional adequat.

Mai abans tanta gent havia participat de la cultura catalana. I tampoc havíem sigut mai tan conscients

noeu estat

UNA POLÍTICA CULTURAL PER A LA CATALUNYA INDEPENDENT

independència

EDUARD VOLTAS

Molta gent pregunta com serà l'endemà de la independència, quin model de país tindrem. Només hi ha una resposta possible a aquesta pregunta: dependrà de la relació de forces de cada moment. A la Catalunya independent no passaran les mateixes coses si hi mana la dreta que si hi mana l'esquerra.

Això no vol dir, però, que no hàgin de fer el debat ja des d'ara, perquè les majories de demà dependran en bona part del model de país que cadascú proposi avui. Des del sector cultural, doncs, hem d'estimular el món de la política concretant i confrontant models, obrint debats i imaginant futurs.

Humilment, vull fer una primera aportació sobre la política cultural a la Catalunya independent, i ho faig amb 10 punts de caràcter general, sense entrar en cada subsector específic de la cultura. Miraré de ser molt sintètic, però sense caure en la simplificació.

1. Objectiu prioritari, per damunt de qualsevol altre: un poble culte. Som un poble amb un nivell cultural molt baix, ho diuen tots els indicadors. Un poble culte és un poble crític

i conscient, un poble difícil d'enganyar. Un poble culte té sentit històric. Un poble culte és la millor garantia d'una democràcia de qualitat. L'objectiu d'un poble culte només es pot assolir amb un esforç intel·ligent i sostingut durant el temps. Cal actuar des de l'escola, oferint als nens i joves les claus interpretatives per acostar-se a la cultura i disfrutar-la. Però un poble culte no és només un objectiu democràtic, sinó també econòmic: un poble culte omple els teatres, les llibreries, les exposicions i els cinemes perquè prioritza aquestes experiències per damunt d'altres consums. El pes de la cultura en el PIB català s'ha de duplicar o triplicar; aquest pot ser, a més, un dels valors principals del prestigi de la marca Catalunya al món.

2. Creació i indústria es necessiten. Hi ha qui vol oposar creació i indústria amb discursos pretesament incompatibles. És a l'inrevés: sense fet creatiu no hi ha indústria, i sense indústria, el fet creatiu corre el risc de no complir la seva funció social. Cal, però, tenir en compte l'ordre dels factors, perquè el procés industrial el desencadena el fet creatiu: un manuscrit, un quadre, un guió, una fotografia. Per això la

Fotografia: Oriol Rossell.

política cultural del futur ha de situar la creació (el suport al talent) en el centre de la seva atenció. Això no vol dir més subvencions als creadors, vol dir generar les millors condicions possibles per a la creació: espais físics adequats, aposta pels ensenyaments artístics, beques de formació a l'estranger... Cal invertir en el talent.

3. La cultura com a eina de progrés social. Intervenir en els barris a través de la cultura, posar la cultura al servei dels programes socials. La cultura és una eina molt potent d'emancipació personal i col·lectiva. Hi ha microexperiències molt exitoses que, amb suport econòmic, es poden convertir progressivament en programes d'abast nacional. Només un exemple del que vull dir: <http://www.patohom.org/>

4. Fiscalitat especial. Això s'explica molt ràpid: IVA superreduït sobre totes les activitats econòmiques culturals, i incentius fiscals molt potents que permetin a la cultura competir amb l'esport i el medi ambient com a destinació de les polítiques de responsabilitat social corporativa de les grans empreses.

5. Catalunya, laboratori de la indústria cultural global. Per les seves característiques demogràfiques, econòmiques, sociolingüístiques, geoestratègiques i climàtiques Catalunya i Barcelona reuneixen totes les condicions per convertir-se, si els poders públics saben concertar-ho amb els agents privats, en un megalaboratori per als projectes més innovadors de la indústria cultural global. Cal crear les condicions per atraure els departaments de R+D de les indústries globals de la cultura i la comunicació.

6. Un canal públic de televisió per a la cultura (recuperació del 33!), i criteris clars de presència de la cultura a la programació de TV3 via contracte programa.

7. Diplomàcia cultural. Catalunya no té ni tindrà capacitat de coacció, ni demogràfica, ni militar ni econòmica. Però pot tenir capacitat de seducció. La cultura (i l'esport) poden fer del nostre país un líder consistent de la lliga mundial del *soft power*.

8. Descentralització. Garantir quantitat i qualitat d'oferta cultural al territori, i fer-ho a través de l'administració més propera al ciutadà, que és la municipal. Com? a) programa nacional de formació de tècnics de cultura municipals; b) obligació legal per als ajuntaments de cobrir la plaça de tècnic o tècnics de cultura municipals a partir d'un determinat nombre d'habitants; c) suport econòmic als ajuntaments per al manteniment d'aquestes places. (Tots els que hem treballat en el sector sabem el salt que suposa per a la cultura en un municipi disposar o no d'un bon tècnic de cultura).

9. Catalanofonia. Polítiques actives de foment de l'intercanvi i circulació de creadors i productes culturals entre els territoris de parla catalana. Consideració dels Països Catalans com a mercat primari de la producció cultural en llengua catalana. Suport econòmic a les iniciatives privades que contribueixin a connectar culturalment aquests territoris.

10. Pressupost 2%. El pressupost del Departament de Cultura de la República Catalana no pot baixar mai del 2% del total del pressupost de l'estat, seguint els estàndards europeus. Actualment és de l'1%.

Estaré encantat de rebre els vostres comentaris, si ho desitgeu. Tenim l'oportunitat de fundar un nou país i val la pena que en parlem molt.

(Text extret del blog de l'autor, *Olor de Tinta*: <http://blogs.timeout.cat/olor-de-tinta/>. Entrada del 23 de desembre de 2013)

FER DE LA CULTURA L'EIX

cultura

CARLES DUARTE I MONTSERRAT

Vull començar amb dues reflexions aquestes consideracions sobre la naturalesa del paper que hauria d'assumir la cultura a la Catalunya del futur.

Primera reflexió: les indústries creatives aporten el 4,5% de la riquesa econòmica europea i el 3% de l'ocupació. Dades d'un estudi recent realitzat a França reflectien que la cultura (entenen-hi els sectors culturals tradicionals, juntament amb els mitjans de comunicació, la publicitat i les manufactures de disseny de moda, l'arquitectura i l'interiorisme) representa el 8,7 del PIB. A Catalunya els sectors culturals clàssics més els mitjans de comunicació i la publicitat van facturar 11.450 milions d'euros l'any 2011, un 5,89% del PIB. Ara bé, si hi apliquem els mateixos paràmetres de l'esmentat estudi francès (és a dir, hi integrem moda i interiorisme), s'assoleixen 18.000 milions d'euros, que representen un 9,11%. I aquesta activitat es duu a terme amb la implicació de més de deu mil empreses.

I, tanmateix, malgrat aquestes dades concloents, la cultura continua essent presentada injustament amb l'etiqueta de subvencionada, quan és obvi que aporta a l'economia molt més del que rep de les institucions. I cal assenyalar que la cultura està suportant un pes desproporcionadament alt en l'impacte que està produint la crisi. D'una banda, perquè s'ha reduït d'una manera ben significativa el consum cultural (ha baixat dels 414 euros del 2008 als 280 del 2011) i, de l'altra, perquè no hi són considerades adequadament ni la funció social que compleix ni la responsabilitat que pot assumir en la recuperació del nostre dinamisme econòmic. Si el 2007 treballaven 184.000 persones en el sector cultural, el 2012 eren 158.000, tot i que darrerament s'hi ha produït

Fotografia: Ferran Mateo. TNC.

una certa remuntada, amb les 178.000 persones del darrer trimestre del 2013. De fet, el percentatge de les persones que treballen en el sector cultural ha crescut i en el darrer trimestre del 2013 ha arribat al 6,2% de la població ocupada.

Fotografia: Toni Bonfill. TNC.

Es fa, a més, oportú assenyalar que la cultura, entesa com a creativitat, recerca i formació, ha de ser un component determinant en la recuperació econòmica del país, si no volem recaure en l'error d'establir una dependència de sectors com l'immobiliari o el financer, que ens allunyen del model de qualitat en què volem inspirar-nos i que parteix del talent, l'educació i la innovació.

Segona reflexió: la transformació que està provocant la digitalització en el conjunt de la societat constitueix un procés obert, de repercussions enormes i on la cultura exerceix una acció decisiva, tant des del punt de vista de l'elaboració de continguts com pel que fa als nous formats i als mecanismes d'accés. Una dada per retenir: a Catalunya, l'any 2013, els videojocs van facturar 54 milions d'euros i el teatre, 50 milions. Afegim-hi que el llibre en paper va facturar 200 milions d'euros (un 10% menys que el 2012), la venda de discos va ser de 14 milions d'euros (un 20% menys que el 2012) i les sales de cinema van facturar 108 milions (un 15,5% menys que el 2012). Aquestes dades reflecteixen un desplaçament del consum, que té a veure amb la crisi, però també amb la digitalització.

La nostra relació amb la generació i la transmissió del coneixement està experimentant un canvi radical. La cultura catalana hi ha d'apostar sense recances i amb determinació. La digitalització precipitarà la residualització de les cultures que no s'hi capbussin de ple i afavorirà les que s'hi aboquin amb energia, amb imaginació i amb criteri. Cal, doncs, desenvolupar a fons totes les potencialitats que s'obren i treballar per a l'aprofitament dels nous espais professionals que es van definint, però alhora han d'existir uns controls clars i estrictes que evitin que la pirateria acabi reduint la creació a l'amateurisme per la impossibilitat de finançar les produccions artístiques de qualitat i de retribuir-ne els professionals d'una manera justa.

He volgut introduir aquestes observacions perquè em semblen del tot indefugibles i prèvies.

Entrant més pròpiament en la configuració que propugno per al nostre sistema cultural, vull expressar com a premissa la importància de reforçar el principi que la política cultural, atès el paper clau que compleix en la conformació de la nostra personalitat col·lectiva, no pot quedar atrapada en

Fotografia: Kim FOR sure, A shiny Saturday in Macba (2011), Wikimedia Commons.

les pugnes de vol ras entre partidismes polítics, sinó que requereix perspectives transversals i integradores. Aquesta reivindicació històrica del conjunt dels sectors culturals del país es va plasmar en la creació del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA). Des del CoNCA defensem que la política cultural del futur es fonamenti en els criteris següents:

- Les institucions culturals de Catalunya han d'estar al servei de la societat catalana i ho han de fer actuant amb un principi de subsidiarietat. Aquesta orientació és fonamental en l'ordenació del sistema cultural del país.
- Catalunya s'ha de dotar dels instruments necessaris per esdevenir un clúster cultural capdavanter al sud d'Europa.
- El paper de la societat civil és clau en la construcció cultural del país. Les polítiques culturals han de reforçar la iniciativa i la vitalitat dels diversos actors i han d'estar obertes a totes les tendències i sense sectarismes.
- S'ha de vetllar per l'equitat i l'equilibri territorial atenent les iniciatives que sorgeixen arreu del territori i facilitant l'accés a les propostes culturals a tots els ciutadans, incloent-hi l'àmbit digital. Si ara fa cent anys es parlava del projecte de Catalunya ciutat, en el sentit d'acostar la qualitat de vida de les ciutats al conjunt del territori, avui hem de reprendre aquest discurs, que, gràcies a les noves infraestructures de comunicació i de transport, ha de partir d'una veritable xarxa de ciutats articuladores de país i proveïdores d'equipaments i de serveis culturals adequadament interconnectats amb les infraestructures nacionals amb voluntat de construir-hi sinergies.
- Iniciem una fase institucional que reclama el màxim de transparència i rigor en la gestió i la distribució dels recursos. L'ambició nacional reclama una absoluta exigència ètica i una eficàcia exemplar en la gestió.
- Després de l'erosió del món cultural per efecte de la crisi econòmica, la postcrisi pot representar una oportunitat, si sabem aprofitar les formes culturals consolidades i les noves creativitats.
- La creativitat ha estat i és un capital de la societat catalana, que, a més, genera riquesa econòmica.

- Com ja he indicat, l'impacte digital és una realitat que transforma a molt bon ritme les vies de la comunicació cultural i de l'accés a la cultura com a bé comú. Catalunya ha d'apostar per assolir-hi un posició de lideratge.
 - La nova etapa econòmica ha de propiciar, per un requeriment que és prioritat del conca, la fita pressupostària del 2 per cent pel que fa al Departament de Cultura dins dels pressupostos de la Generalitat. Actualment, el Departament de Cultura és a la cua dels departaments de la Generalitat, amb un 0,71%.
 - És l'hora d'assumir la confluència cada vegada més viva entre cultura científica i cultura humanística des d'una perspectiva interdisciplinària.
 - En el context actual és del tot indispensable promoure la màxima coordinació institucional per assegurar la potència dels projectes i l'eficiència dels recursos.
 - La cultura ha de constituir un eix transversal del sistema educatiu.
 - Catalunya necessita un pla d'actuació d'ensenyaments artístics.
 - El paper dels mitjans de comunicació hauria de ser fonamental per a la difusió de la cultura i la formació de públics, i per contribuir a fer de la cultura un actiu social.
 - El procés d'internacionalització de la cultura catalana és una dinàmica que un nou consens hauria de potenciar.
 - L'excel·lència és una prioritat central d'una societat catalana oberta i plural, reconeixedora dels valors de l'esforç i la solidaritat.
 - La cultura popular és un element de cohesió en tota societat complexa.
 - Les noves formes de mecenatge han de contribuir a l'objectiu d'una cultura de qualitat i a la vegada competitiva. S'imposa la necessitat d'una reformulació de la legislació actual en matèria de mecenatge a fi d'eixamplar el ventall de possibilitats i de dinamitzar l'aportació de recursos privats a l'activitat cultural.
 - La cultura és un eix estratègic per a la vitalitat de Catalunya i, a la vegada, reflecteix una realitat lingüística que demana una atenció intensa en el context de la diversitat social. Tot consens sobre la cultura compartida a Catalunya representa un pas més cap a afirmar una personalitat a l'altura dels nous reptes, que són els de la cultura europea.
- Una cultura, doncs, inserida de ple en la contemporaneïtat. Una cultura com a factor de creixement i de competitivitat, que rep un tracte fiscal favorable al seu desenvolupament. Una cultura com a característica dignificadora d'un país que creu que la seva qualitat depèn de la de cada un dels seus ciutadans. Una cultura que no desconfia ni dels creadors, ni dels intèrprets ni de la capacitat de participació del conjunt de la societat, on les institucions complementen, estimulen i reforcen el que el país té voluntat i vocació de generar. Una cultura que parteix de les escoles, que comença des de les aules i que compta amb la complicitat i el suport dels mitjans de comunicació. Una cultura que distingeix l'excel·lència i que constitueix una de les nostres millors targetes de presentació davant del món.
- Una cultura que no es gira d'esquena a les comunitats amb les quals compartim llengua i referents i que aspira que cada ciutadà en sigui protagonista perquè coincidim a reconèixer-hi un eix primordial per a la definició del nostre horitzó col·lectiu.

cultura

LA LLENGUA CATALANA EN UNA REPUBLICA INDEPENDENT

nostra estat

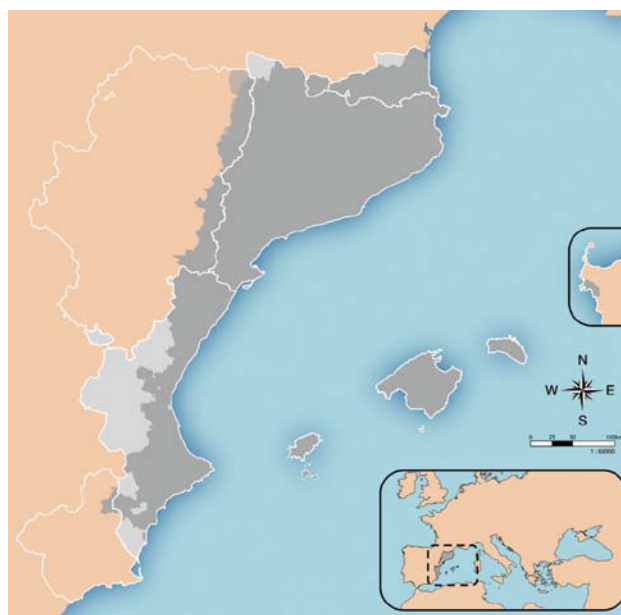
MIQUEL PUEYO

Avui per avui, la catalana continua essent la llengua no oficial en un estat (amb la singular excepció andorrana) més important i consolidada del continent europeu. S'estén sobre un territori d'uns 68.000 km², dividit entre quatre estats (Espanya, França, Andorra i Itàlia), on viuen més de 13 milions de persones. En números rodons, hi ha més de nou milions de persones que parlen català i una mica més d'onze milions que l'entenen. Això significa que el català té més parlants que el suec o el danès i pràcticament els mateixos que el grec o el portuguès a Europa.

Cap als anys 80 i 90 del segle xx, la minoria de catalans i catalanes que ens mostràvem favorables a la independència ho fèiem moguts en gran mesura per raons identitàries, i entre aquestes, la llengua ocupava un espai bàsic essencial. La llengua ha estat i és un puntal bàsic de la nostra identitat i, per tant, també, un objectiu reiterat dels nostres enemics històrics passats i presents. Crec que el punt d'inflexió que va marcar l'inici d'un canvi en l'abast del sobiranisme va ser la manifestació del 10 de juliol de 2010, quan un milió i mig de persones van desfilar sota el lema "Som una nació. Nosaltres decidim", en contra de la sentència del Tribunal Constitucional, sobre el text de l'Estatut de Catalunya. Aquesta va ser la primera d'una seguit de mobilitzacions, com la manifestació de l'11 de setembre de 2012 o la Via Catalana del setembre de 2013, fites desacomplexades i massives d'una voluntat de decidir que ha desbordat per primera vegada, des de 1714, l'àmbit de la política i de l'activisme independentista, per convertir-se en una opció socialment rellevant.

Havent-se fet palès que la voluntat de diàleg per part de l'Estat és nul·la i que la situació d'espoli a què estem sotmesos compromet greument el progrés de Catalunya i la con-

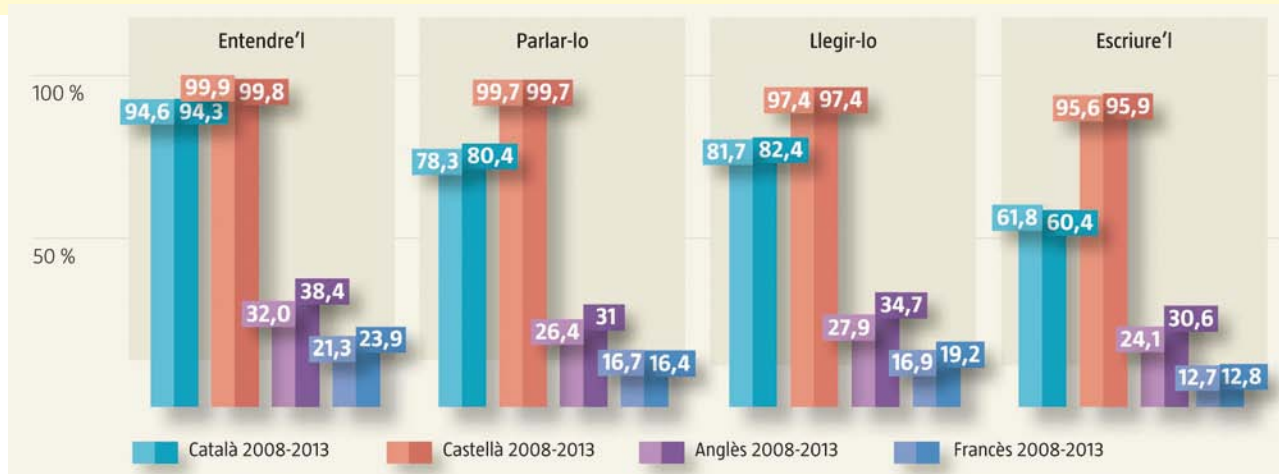
tinuïtat de les institucions bàsiques de l'Estat del Benestar, en els darrers tres anys s'ha constituït una majoria social de catalans i catalanes que no únicament volen ser consultats sobre el futur del país, sinó que creuen que aquest futur hauria de passar per l'accés a l'estatalitat i la independència. La transversalitat d'aquesta nova majoria (diversa en orígens, llengua familiar, identitats) és un element clau i si hi ha algun assumpte que podria distorsionar aquesta cohesió seria un debat inoportunament mal fet o mal plantejat sobre el paper que han de tenir les diverses llengües —i especialment l'espanyol— en una Catalunya independent.

Mapa dels Països Catalanas. Les àrees en gris són de parla catalana.

Usos lingüístics en àmbits de consum i serveis. 2013 (%).

Coneixements de llengües. 2008-2013 (%).

En principi, l'accés de Catalunya a l'estatalitat no modificaria l'estructura demogràfica d'un país on un 37% de la població diu que la seua llengua és el català, un 9% es declara bilingüe, un 47% té com a llengua d'identificació el castellà i on les altres llengües o combinacions no arriben al 7%. Quant al coneixement, un 78% declara saber parlar el català i pràcticament un 100% el castellà.

El català i l'espanyol haurien de ser oficials, en una República de Catalunya? El català hauria de ser l'única llengua oficial? O tal vegada no s'hauria de definir l'oficialitat de cap llengua? Què hauriem de fer amb l'occità de la Val d'Aran i amb la llengua de signes catalana (LSC)? D'una banda, un marc legal de doble oficialitat simètrica podria fer molt difícil o impossible la recuperació d'una situació de normalitat per al català. De l'altra, adoptar anticipadament l'opció d'una oficialitat única del català podria transmetre —erròniament o no— el missatge que la llengua espanyola i els seus parlants serien discriminats, en aquesta futura República de Catalunya. Per tant, tenim al davant un gran

repte doble: recuperar la plena normalitat del català i al mateix temps aconseguir que continuï essent, com fins ara, un element d'integració i de cohesió. La discussió està oberta i si creiem que la democràcia participativa ha de ser un pilar bàsic del nou Estat català, és durant el seu procés constituent que hauré d'introduir la definició de quina mena de política lingüística necessitem aplicar per modificar hàbits que ens han estat inculcats durant segles i per aconseguir que el català esdevingui una llengua com la dels altres estats europeus, ni més ni menys.

En l'actualitat, l'existència de més d'una llengua no constitueix cap problema per a una societat democràtica ben organitzada, tecnològicament avançada i educativament ambiciosa, sinó més aviat una oportunitat, i aquest fet incrementa la singularitat cultural i humana de Catalunya i fa dels catalans ciutadans plurilingües dotats d'una visió més matisada i més tolerant del món. Què passaria amb les llengües que s'hi parlen, si Catalunya es convertís en un país independent? L'experiència d'alguns països no gaire dife-

rents del nostre i que han esdevingut estats sobirans ens pot ajudar a imaginar-nos com podrien anar les coses a casa nostra. En principi, l'estructura demogràfica no seria gaire diferent de l'actual, amb un 78% de la població que declara saber parlar català, però on el castellà és la llengua d'identificació del 47% dels ciutadans.

L'accés a l'estatalitat suposaria, d'entrada, un increment de l'ús del català en àmbits on ara és poc present (administració estatal, administració de justícia, alguns sectors socioeconòmics...) i seria previsible un augment qualitatiu i quantitatiu del seu ús, en la mesura que es convertiria, encara més que avui, en una eina de promoció social. Això no obstant, el castellà continuaria mantenint un paper molt important, tant en l'àmbit familiar com en l'editorial i l'audiovisual, entre d'altres. El més probable és que el català fos adoptat per una Catalunya independent com la seua llengua nacional, la seua primera llengua (llevat de la Vall d'Aran, on l'occità assumiria una part d'aquestes funcions) i el castellà, a banda dels usos privats, continuaria mantenint un paper destacat en àmbits com l'activitat socioeconòmica i les relacions entre ciutadans i administració. Des del meu punt de vista, hi hauria dues línies roges que no s'haurien de travessar. La primera, la política lingüística del nou estat no hauria de posar en perill la supervivència i la seguretat del català; la segona, no hauria d'implicar en cap cas ni la indefensió ni la marginació dels catalans que encara no sabessin o no sabessin prou bé el català.

Filar més prim, a l'hora de plantejar-nos ara quin ha de ser l'estatut de les llengües en una Catalunya independent, és impossible. El disseny precís de la seua política lingüística s'haurà de fer en el marc del seu procés constituent. Per salvar el català al llarg de segles de dificultats i prohibicions, ens ha calgut actuar com una comunitat resilient; és a dir, amb la capacitat de resistir i superar agressions continuades, superar-les i fins i tot sortir-ne enfortits. La continuïtat sostenible de la nostra llengua i de la nostra cultura s'ha convertit en una aportació a la causa mundial de la pau, el

diàleg i el respecte entre els pobles i les cultures. Dels catalans, se n'ha pogut dir justament: "La seva història [...] és la d'un caminar pacient, integrador, perseverant i pacífic. [...] Senten el goig de pensar que la seva aventura no ha deixat cadàvers a la cuneta, sinó tot el contrari: ha aportat vida i geni a la humanitat."

La globalització ha posat en contacte el que és local i el que és mundial, i ha iniciat un procés d'eliminació de les fronteres, especialment en allò que és útil perquè el planeta esdevingui un espai comercial i econòmic únic. Aquest procés no pot ser definit ni com a intrínsecament negatiu ni com a absolutament positiu. És innegable que té unes implicacions sociopolítiques, culturals i ideològiques força importants i que presenta aspectes positius (l'extensió del dret humanitari, l'aparició de moviments supraestats i d'organitzacions solidàries, la difusió de coneixements), al costat d'aspectes negatius (l'ampliació de la distància existent entre països industrialitzats i països pobres, la tendència al pensament únic). En els inicis del segle XXI, per tant, la societat catalana es troba immersa en un context mundial en transformació de llengües en contacte, inseparable d'aquest procés d'estructuració d'un nou espai global econòmic i comunicatiu, i de la intensificació de grans moviments de població, que incideix cada vegada més en la vida quotidiana dels ciutadans de tot el món i que modifica substancialment el terreny de joc de les cultures.

En aquest context, a començaments del segle XXI, la creació d'un estat català independent pot constituir també una nova oportunitat per reforçar i garantir la pervivència i l'ús normal de la nostra llengua, però també per dissenyar amb imaginació un marc legal, educatiu, cultural i tecnològic per a la diversitat lingüística actualment existent a Catalunya (amb més de 200 llengües de tot el món) que sigui generós però integrador i on aquesta integració, així com el prestigi, el poder simbòlic i la necessitat d'ús, juguin a favor del català, que, a banda de ser la nacional, continuarà, almenys durant un temps, essent la més feble.

EDUCACIÓ I NACIÓ CATALANA

RAMON CAMATS

El diari *La Razón*, un dels molts que aspira a merèixer el nom que du, el dia 22 de setembre de 2012 va titular, a tota pàgina: «Una educación, una nación». El subtítol, no menys explícit, deia: «El ministerio unifica los criterios y resta poder sobre las asignaturas». El desenvolupament de l'article reblava el fet que amb l'aleshores avantprojecte de Reforma Educativa (ara ja *Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa*) es restava poder a les autonomies sobre els continguts de les matèries i alhora augmentava el nombre d'hores de castellà i de les llengües cooficials. També se citava una declaració del ministre Wert, que corroborava l'encert de la interpretació del diari: «Se trata de reducir una dispersión de contenidos educativos que ya era inmanejable.» La resta de l'article resumia els ítems més importants de la llei, finalment aprovada pràcticament sense modificacions: desaparició de les assignatures «zapateristes» (l'adjectiu és literal), com ara Educació per a la Ciutadania i Coneixement del Medi, Introducció de la Religió com a matèria avaluable arreu, etc. Quant al tema que ens ocupa en aquest article, el que més importància té és el nou paper de la llengua castellana a les comunitats autònomes: increment d'hores, obligació d'impartir classe en castellà si ho demana un alumne; relegació de les llengües pròpies a «assignatures d'especialització optatives» en lloc d'«assignatures troncal», com havien estat fins ara, i la reconsideració dels continguts de la matèria d'Història d'Espanya.

Per bé que la justificació «oficial» de la llei orgànica és que cal millorar el rendiment educatiu perquè el sistema no «funciona», hi ha massa fracàs escolar, i perquè hi ha excessiu abandonament escolar prematur, els diaris del règim, sen-

se la cotilla del que és políticament correcte, exposen les vertaderes raons. Aquestes són, per exemple, i aquest era un altre titular del diari: «El fin de los libros de texto como herramienta nacionalista». *La Razón*, que, com és sabut, sempre la vol tenir, descobreix que la LOMCE vol evitar l'adoctrinament a través de l'ensenyament, vici que ara es dóna tant a Catalunya com a Euskadi. Així, pel que sembla, alguns llibres de text catalans diuen que l'Ebre és un riu català que neix fora de Catalunya. Això s'ha de corregir, és clar: tots els alumnes espanyols —això inclou els catalans— han de saber de debò on neix l'Ebre i per on passa. D'aquesta manera sabran, de debò, on neix el riu i a qui pertany. I a Euskadi s'ha d'evitar que s'eliminïn aspectes importants de la cultura local. L'exemple que se cita, val la pena mencionar-lo, és que els llibres d'història bascos diuen que l'esdeveniment més important de l'any 1978 va ser el Festival de Cinema de Sant Sebastià i no el fet que s'aprovava la Constitució.

Acudits fàcils a banda, és evident que el propòsit de la reforma educativa que promou la LOMCE és la creació d'un espai educatiu únic —o si més no, avançar resoludament en aquesta direcció— amb continguts comuns, llengua comuna i valors religiós-ètic-polítics comuns. Amb la finalitat, confessada públicament pel ministre, d'espanyolitzar —va parlar «només» dels nens catalans— tots els educands de l'estat.

El propòsit de l'Estat és tan antic com la seva existència. Una voluntat de crear una nació única on n'hi ha diverses, de crear una comunitat —en sentit sociològic— on hi ha una societat diversa i plural. La teoria —que dubto que el ministre hagi llegit mai— de la subordinació de l'educació al sistema polític, a la vida comunitària, es troba en un

llibre escrit fa més de dos mil anys. Aristòtil, al llibre VIII de la seva *Política*, va escriure: «No es pot negar, per tant, que l'educació dels nens ha de ser un dels objectius principals dels quals el legislador ha de tenir cura. Onsevulla que l'educació ha estat desatessa, l'estat ha patit un cop funest. Això consisteix en el fet que les lleis sempre han d'estar en relació amb el principi de la constitució, i en el fet que els costums particulars de cada ciutat contribueixen a la conservació de l'Estat, per la mateixa raó que elles mateixes són les que l'han constituït. Per exemple, l'esperit democràtic genera una democràcia, així com l'esperit oligàrquic genera una oligarquia, i com més bons els costums, millor serà l'estat.» Observem com Aristòtil remarca, primer, la importància de l'educació per a la consecució dels fins —polítics i socials— de l'estat i, alhora, en reconeix la relativitat. L'educació, diu, està al servei dels objectius que van constituir l'estat d'una manera determinada: democràtica o oligàrquica. Són només dos exemples, però serveixen de model.

L'estat espanyol, millor dit, els artífexs de l'estat, les elits polítiques i econòmiques que l'han afaïçonat a la seva mida, han tingut des de fa segles una sola obsessió: la unitat. Al principi era expressada amb el principi llatí «*Uius regio, cuius religio*», que significava que tots els súbdits havien de tenir la religió del seu rei. No caldrà que m'estengui quant a l'aplicació d'aquest principi a partir de 1492. Després, va venir la unificació legislativa i el sotmetiment de Catalunya el 1714..., però no cal esmentar cada pas, endavant o endarrere, camí de l'objectiu de la uniformització. El denominador comú de Wert —ignorant d'Aristòtil— i del mateix Aristòtil, és que pensen que l'educació ha de servir als fins de l'Estat, així, en majúscula. Aristòtil, però, tenia una idea més abstracta d'estat. Per tal entenia la comunitat dels ciutadans, comunitat anterior a l'individu i només dins de la qual l'individu era tal.

Res no diré del mite de considerar que els valors institucionalitzats, l'escola com a institució, produeixen aprenentatge. N'hi ha que pensen, efectivament, que l'escola ha de ser buscada com a únic mitjà per educar i formar ciutadans. El que passa és que un cop acceptat aquest principi, a poc a poc desapareixen del primer pla els continguts pròpiament educatius explícits per donar pas a aquells que hom coneix amb el nom de «currículum ocult», sempre més important que l'altre.

Dit això, que no necessita gaire més comentari, val a dir que el text aristotèlic citat també pot ser interpretat en un sentit més ampli. Efectivament, l'Educació és un subsistema social, integrat, juntament amb altres (família, oci/treball/consum) en un sistema més ampli la funció del qual és la producció i la reproducció social. L'escola

té un importantíssim paper socialitzador dels individus (paper creixent, en l'actualitat) i també en té un altre, no menys important, de reproducció de la societat: transmissió de la cultura heretada (ara els nens de sis anys saben que la Terra es mou, posem per cas, cosa que els renaixentistes ignoraven majoritàriament, i que ocupava la ment madura de pensadors i científics: som fruit madur que no recorda la flor) i, també, transmissió de valors, sentiments compartits, identitats. És el que Aristòtil diu de relacionar l'educació amb els principis fundacionals de l'estat. Si l'estat és democràtic, l'educació no pot ser altrament que democràtica; en altre cas, la seva funció serà dissolvent. L'estagirita pensa, però, en una societat on la simbiosi entre l'individu i la col·lectivitat era molt més gran que ara. Aleshores era possible la metàfora segons la qual els individus eren membres inseparables del cos, que era l'Estat, concebut, més que com una família o una comunitat, com un organisme compost de moltes parts, les quals, separades d'ell, no tenien sentit.

És possible, avui, concebre l'Estat i les relacions entre els individus de la mateixa manera, ni que sigui metafòrica? És possible entendre l'educació com un instrument la principal funció del qual és produir individus que assumeixin activament el paper que l'Estat els vol atorgar, que sotmetin els seus legítims però particulars interessos als de la comunitat, tot plegat amb la finalitat de protegir el conjunt? És evident que la resposta és «no» en ambdós casos.

A l'Estat Espanyol, massa sovint, s'ha entès que l'educació, formació laboral a banda, havia de servir per reproduir els valors socials i polítics promoguts per les elits governants i pels poders fàctics, que passaven per la idea d'unificar ideològicament tota la ciutadania. «Una educació, una nació» titulava el diari *La Razón*, com comentàvem al principi de l'article. Caldria afegir la resta: «Una educació,

una llengua única, una història única, una formació ètico-religiosa única...».

Els ciutadans de Catalunya coneixem bé aquesta recepta unificadora, i hem patit sobradament els seus efectes en l'educació. ¿Hem de mimetitzar aquest model en la Catalunya independent? ¿Hem de voler que l'escola serveixi als fins d'una unificació ideològica dels ciutadans de Catalunya? ¿Hem de pretendre adoctrinar els nostres nens i nenes i fer d'ells servidors de l'«esperit nacional», amb un FEN a la catalana? ¿Els hem d'ensinistrar moralment fent-los veure la simetria lògica i espiritual consistent a ser català, del Barça, votant d'ERC, afeccionat a la sardana i membre d'un grup casteller?

En la meua opinió, res de tot això no té sentit. Catalunya no ha de tenir el complex d'inferioritat d'Espanya, que només respira tranquil·la quan sotmet la diversitat. La nostra experiència és una altra. Som el resultat del trànsit de persones —som en terra de pas, que diuen— i de la diversitat. Des d'un punt de vista demogràfic, som molts més dels que hauríem de ser per pur creixement vegetatiu, cosa que significa que tots, en una mesura o altra, descendim d'immigrants. I, tanmateix, si som una nació és perquè hem sabut integrar i mantenir la idea de comunitat. Tot plegat ha passat i passa bàsicament per la llengua, columna vertebral del país. Per això, si alguna cosa és prioritària en l'educació de Catalunya, és que la llengua catalana sigui troncal, vehicular i d'immersió dels nouvinguts, i que això no resti només a l'escola, sinó que s'estengui a tot el sistema social: administració, justícia, comerç, etc. Amb la independència del país no hi haurà excusa per a la completa i real oficialitat del català, a l'escola i arreu. La resta dels continguts educatius —història, geografia— són un tema important però secundari. La fertilització de les ànimes dels ciutadans no passa per l'adoctrinament. Educar és un verb que només es conjuga bé amb el substantiu «llibertat». Hom no guanya els esperits a la força, només amb el contacte personal. La llengua catalana ha de ser un vehicle d'integració, i alhora l'hem de fer necessària arreu. Del segon se n'encarregarà el govern. Del primer, tots els ciutadans de Catalunya.

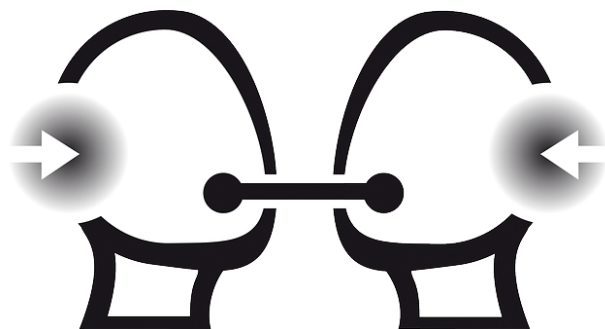
EL MAPA DE CATALUNYA, EL MAPA DEL CATALÀ

independent

VICENÇ VILLATORO

Sigui quina sigui la nostra idea sobre l'àmbit territorial de la pròpia nació, difícilment arribarem a veure mai una situació en què l'espai lingüístic del català es correspongui en els mapes polítics amb un únic Estat. Dit amb altres paraules, difícilment hi haurà mai un Estat on estiguin junts tots els territoris de parla catalana. Personalment, em sembla perfecte. Els diversos territoris de parla catalana tenen dinàmiques polítiques, horitzons institucionals i sensibilitats socials prou diverses i la seva uniformització i unificació institucional em sembla no tan sols gens viable, sinó molt escassament desitjable.

La cristallització de la identitat andorrana en un Estat, posem per cas, em sembla a hores d'ara un fet irreversible, reforçat per la seva progressiva modernització. No se m'acut cap argument per demanar-los que hi renunciïn, i encara menys per creure que ho podrien acceptar. Les aspiracions d'institucionalització política de Catalunya, el País Valencià i les Balears em semblen legítimament diverses, en ritme i en objectius. La frontera estatal entre Espanya i França —no diguem ja amb Itàlia— ha produït al llarg dels segles els seus efectes. La franja d'Aragó participa d'una determinada concepció de la identitat aragonesa, al costat dels territoris de parla castellana del mateix Aragó. Fins i tot des d'un punt de vista polític, crec més en la col·laboració i la cooperació entre els diversos territoris que en la seva unitat política. Com a concepte, no crec que compartir una llengua determini compartir estructures i institucions polítiques o hi obligui. Ni en el nostre cas ni en cap. Però el que demano en justa correspondència és que el fet de no compartir institucions i espais polítics no signifiqui deixar de compartir la llengua, que se la fragmenti artificiosament o, pitjor encara, que es perdi irreversiblement en alguns d'aquests territoris.

Genèricament, em sembla que la idea de la identitat entre espai lingüístic i nació política, la idea que a cada llengua li ha de correspondre un Estat i a cada Estat li ha de correspondre una llengua, és a hores d'ara una idea antiga, inviable i insostenible, si és que mai ho havia estat. El mapa dels estats del món i el mapa de les llengües del món ni coincideixen ni ho han de fer necessàriament. Hi ha estats que han assolit un veritable plurilingüisme equilibrat i igualitari, a la manera de Suïssa. Les grans llengües salten per damunt de les fronteres dels estats. I això, aquesta diferència entre els dos mapes, tendirà a anar a més, no pas a decreïxer. Sobretot perquè els canvis culturals profunds del nostre segle, el moviment de les persones, les facilitats tecnològiques, fan que fins i tot els mapes lingüístics siguin a hores d'ara discutibles.

Al segle XIX podies fer, amb dificultats en alguns llocs, una certa cartografia de les llengües: aquí es parla això, allà es parla allò. Avui podem cartografiar amb relativa facilitat quines són les llengües oficials de cada lloc. Però per cartografiar les llengües que es parlen realment, les que es fan servir a les cases a l'hora de sopar, als patis de les escoles a

L'hora de jugar, hem de canviar totalment de perspectiva. No podem fer el mapa de les llengües d'Europa. Fem el mapa de les llengües que parlen a casa (i sovint al pati) els alumnes d'una escola de Matadepera o d'un barri de Barcelona, i ens en surten ben bé una trentena, pel cap baix! I no és tan sols la llengua de comunicació familiar. Pot ser la llengua de creació literària o cultural. L'americà Jonathan Little és un dels principals escriptors del món en francès, vivint a Barcelona. Tenim gent que produeix i consumeix quotidianament cultura catalana, és a dir, en català, a Melbourne o a Nova York o a Amsterdam. Tenim a l'interior dels territoris de parla catalana gent que produeix i consumeix cultura de nivell en un nombre extraordinari de llengües. La llengua i la cultura s'han, en un cert sentit, desterritorialitzat. Totes.

Vull dir que en el present, i encara més en el futur, l'espai d'una llengua no és ni serà un espai territorial, sinó un espai amb referències territorials i amb presències virtuals. L'àmbit d'una llengua no es definirà només sobre un mapa físic, sinó també sobre un mapa comunicatiu, sobre unes xarxes virtuals... L'espai del català no serà una suma de territoris, sinó una suma de persones que estan molt relacionades, que compartiran coses essencials, però que estaran disperses en els territoris. És en aquest sentit que la llengua necessitarà instruments i institucions que puguin abraçar i ajudar tots els seus parlants, siguin allà on siguin. Les institucions polítiques i administratives corresponen a divisions polítiques i administratives de caràcter territorial. Les institucions de caràcter lingüístic i cultural tindran òbviament

expressions territorialitzades, seus concretes en llocs concrets, però el seu àmbit no serà estrictament territorial.

Què vol dir això, en la pràctica? Doncs per exemple, que en una futura Catalunya independent —però fins i tot en la Catalunya actual i en gairebé qualsevol hipòtesi de futur de la cultura catalana, sigui quin sigui l'estatus institucional del país— caldrà que existeixin organismes de promoció, coordinació i projecció exterior de la cultura feta a Catalunya, sigui quina sigui la llengua en què es fa (i en molts dels casos, sense base lingüística, per la seva mateixa naturalesa). Aquestes seran institucions de lògica territorial: els seus destinataris seran tots els ciutadans del territori català. Però al seu costat caldrà que hi hagi institucions i organismes, eines diverses, de promoció, protecció i projecció exterior de la cultura feta en català, es faci en el lloc del món on es faci. Aquestes institucions tindran base lingüística, no territorial. Importarà la llengua, no el lloc. Certament, entre una cosa i l'altra hi ha una amplíssima zona d'intersecció. Entre tota la cultura feta a Catalunya i tota la cultura feta en català hi ha l'amplíssima intersecció de la cultura feta en català a Catalunya. Però hi haurà i hi ha cultura feta a Catalunya que no és en català (sobre la qual les institucions catalanes tenen una responsabilitat i una obligació, perquè la fan els seus ciutadans en el seu territori) i cultura feta en català fora de Catalunya (sobre la qual les institucions catalanes també tenen una responsabilitat i una obligació, en la mesura que una de les funcions de les institucions polítiques catalanes és vetllar per

independent

la llengua i assumir el lideratge en la defensa i la promoció de la llengua pròpia del país).

Això ens porta a imaginar, per a un futur, i evitant al màxim les repeticions i la proliferació d'instruments, però també intentant dissenyar eines adequades d'una manera precisa a cada funció, tres tipologies d'institucions culturals a Catalunya. Una, institucions de base territorial destinades a promoure tota la cultura feta a Catalunya. Dues, institucions de base lingüística destinades a promoure tota la cultura feta en català (i tan sols la cultura feta en català). I finalment, una tercera tipologia: institucions participades, compartides, confederades, en què tots els territoris de parla catalana puguin confluïr en polítiques i actuacions favorables a la llengua catalana compartida i a la cultura que s'hi expressa. Encara que els territoris tinguin realitats polítiques diferents, estatus institucionals diferents, hauran de generar —al meu parer— unes institucions compartides, de lògica confederal, sense paternalismes per part de ningú, però també sense exclusions, que es coresponsabilitzin d'aspectes d'interès general per a la llengua i la cultura que s'hi expressa.

Dit d'una altra manera, una Catalunya independent hauria de tenir les seves pròpies institucions per a la promoció, la coordinació i la projecció exterior de tota la cultura que s'hi fa per part dels seus ciutadans, en la llengua que sigui, i hauria de responsabilitzar-se de la promoció, la coordinació i la projecció exterior de tota la cultura que es fa al món en català, es faci on es faci. Però hauria de promoure espais de trobada amb els territoris amb què comparteix llengua i participar en institucions que mantinguin viva la relació entre aquests territoris. Per una banda, una Catalunya in-

dependent, que tindria responsabilitats respecte a la cultura feta en castellà a Catalunya —posem per cas—, hauria de trobar maneres d'acordar amb les institucions de promoció i projecció exterior de la cultura en castellà la presència de la producció cultural catalana en castellà. Només a tall d'exemple, hauria d'arribar a acords amb l'Institut Cervantes per tal de promoure, projectar i traduir a altres llengües als autors catalans en castellà.

Però sobretot, hauria de generar espais de caràcter institucional que permetessin la relació amb el País Valencià, les Balears, Andorra, la Catalunya Nord, cadascú amb el seu propi estatus polític i administratiu, però junts en l'àmbit cultural per vetllar per allò que

compartim. Les institucions de col·laboració entre administracions diferents, en termes de llengua i cultura, en l'espai del neerlandès, de la francofonia o de l'alemany, ens poden donar fórmules interessants. Nosaltres ja en tenim també algunes: l'Institut Ramon Llull té —i sobretot ha tingut, quan hi ha participat el govern de les Illes Balears— una lògica lingüística al costat d'una de territorial. I la Fundació Ramon Llull, amb seu i presidència andorrana i la participació d'institucions diverses de tots els territoris, podria ser un embrió d'aquesta col·laboració cultural necessària, amb ple respecte per l'opció política de cadascun d'aquests territoris i on cadascú fos present d'acord amb les seves possibilitats i necessitats.

Acabo: en cap cas el preu a pagar per una Catalunya políticament independent hauria de ser la fragmentació cultural dels territoris que comparteixen llengua. És possible que cadascú vagi políticament per allà on vulgui, però que anem tots junts pel que fa a la cultura compartida. Això en l'aspecte civil, en el món associatiu, en les indústries de la cultura, però també fins i tot en l'institucional. No cal creure en els Països Catalans com a espai polític per creure en la realitat dels Països Catalans, o com en vulguem dir, com a espai cultural compartit. No pas un espai cultural homogeni, jerarquitzat, monolític. Un espai que entén i inclou els grans canvis en les relacions entre llengües i territoris que comporten les transformacions tecnològiques. Però un espai que existeix i que cal preservar. Trencar els ponts amb la resta dels territoris seria un preu molt car. No hem d'estar disposats a pagar-lo en cap cas. Tot i que de vegades fa l'efecte que l'Estat espanyol ens el vol imposar. No ja per tenir la independència, sinó simplement per voler-la tenir.

Diputació de Lleida

municipis, territori i tu

DIVERSÀRIUM

Cristina Mongay Batlle

Xavier Gosé, paradigma de la construcció de patrimoni cultural a la ciutat de Lleida¹

Parlar dels usos de l'art, de la funció de l'artista i de la memòria col·lectiva com a recursos patrimonials en contínua construcció no és una tasca senzilla ni tampoc exempta de polèmiques. En aquest aspecte, a les nostres contrades podem identificar un gran exemple que ens testimonia la contínua construcció i reconstrucció dels referents patrimonials de la col·lectivitat concreta de les terres de Ponent. Ens referim, en concret, a la presa de l'internacional artista gràfic Xavier Gosé i Rovira (Alcalá de Henares, 1876 – Lleida, 1915) com a exponent patrimonial de la ciutat de Lleida, tot un fruit del consens cultural contemporani que, tot i que originalment sorgiria del sentimentalisme provincià d'inicis del segle passat, anà prenent forma fins a perfilar-se i esdevenir, actualment, tot un referent lleidatà de la màgica Belle Époque.

Abans d'entrar en matèria, però, seria bo recordar algunes dades interessants sobre la trajectòria vital d'aquest artífex, Xavier Gosé, que naixeria «casualment» prop de Madrid,² tot i que ben aviat es traslladaria amb la seva família a Barcelona. Fou allí on inicià els seus estudis artístics a l'Escola de la Llotja i al taller de l'il·lustrador gràfic realista Josep Lluís Pellicer (vegeu la fig. 1). Durant aquesta formació, Gosé s'impregnà notablement de les tendències creatives emergents a la ciutat comtal de la dècada de 1890, i arribà fins i tot a exposar individualment a la mítica cerveseria Els Quatre Gats,³ centre neuràlgic del modernisme català, i a treballar a la revista homònima.⁴

No obstant això, el punt d'inflexió definitiu de la vida i de la creació de Gosé fou l'arribada del 1900, quan precisament es traslladà a viure a París, com tants altres artistes catalans de finals del segle XIX, per tal d'ampliar l'horitzó dels seus coneixements artístics i amb l'objectiu final de convertir-se en tot un artista d'èxit. A pesar de les complicacions inicials a la ciutat del Sena, en pocs mesos Gosé arribà a acollir interessants encàrrecs com a il·lustrador de les millors revistes satí-

Foto de capçalera: Fig. 5. Xavier Gosé, *Jugando con el gato*, 1914, llapis, tinta i gouache sobre cartolina, 26,9 x 27,1 cm, Museu d'Art Jaume Morera, Lleida.

Fig. 1. Xavier Gosé, *Porta del monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona*, c. 1893, cartolina sobre paper, col·lecció particular. Es tracta d'una il·lustració pensada per formar part del compendi *Barcelona documental, pintoresca y artística de tipos, costumbres y paisajes* (1893), en què habitualment Pellicer col·laborava, tot i que finalment no s'hi publicà en decaure la vida de la publicació per falta de finançament. En tot cas, es tracta d'una de les primeres il·lustracions de l'artista.

riques i de moda de l'època, com *Dimanche Illustré*, *Cocorico*, *Le Rire*, *La Contemporaine*, *L'Assiette au Beurre*, *Frou, Frou*, *La Vie Parisienne*, *Le Témoin*, *Jugend*, *Simplicissimus*, *Ulk* o *Mundial Magazine*. Les esmentades col·laboracions suposaren el progressiu assoliment de les seves metes, així com l'admiració del seu art a la seva terra d'origen, on continuà desenvolupant petits treballs⁵ i presentà algunes de les seves obres gràfiques més interessants a exposicions. Fou llavors quan l'artífex començà a entroncar amistat amb personalitats interessants de l'àmbit de la cultura, l'art i la comunicació de l'època, com ara el periodista francès René François Puaux (1878 – 1938) o els periodistes i escriptors valencians José Segarra i Joaquín Juliá (figs. 2 i 3).

Paral·lelament, els sectors intel·lectuals —i, més endavant, els polítics— de la perifèrica Lleida anaren prenent en consideració la vàlua artística de Gosé, que ja estava més que consolidada a escala internacional. L'estima per l'il·lustrador d'arrels lleidatanes en aquest context cultural s'accentuaria amb la seva col·laboració a la mostra d'art lleidatà més transcendental d'inicis del segle xx,⁶ celebrada amb motiu de la festivitat patronal de Sant Anastasi, el maig de 1912, al Saló de Plens del Palau de la Paeria. Per a aquesta ocasió tan especial, l'artista cediria, des de París, algunes de les seves creacions gràfiques i realitzà el cartell publicitari dels actes, treball que anticipà com mai al visitant lleidatà la modernitat parisenca del moment. Aquest gest, en vista de la primera historiografia que mirà de patrimonialitzar Gosé, també ha estat un altre pilar clau en la lleidatanització de l'artista.

Poc temps després, però, la prometedora carrera artística de Gosé s'interrompre a causa de l'inici de la Gran Guerra i en empitjorar la seva fràgil salut. D'aquests darrers anys de la seva vida destaquen obres tan populars del seu repertori com ara *Le manteau bleu* (c. 1912, fig. 4) o *Jugando con el gato* (1914, fig. 5). Veient la difícil situació anteriorment esmentada, l'artista decidí tornar a Catalunya, on es retrobà amb la seva enyorada mare, l'entorn familiar i les amistats més pròximes a la ciutat de Lleida. No obstant això, aquest retrobament durà ben poc ja que, la matinada del 15 de març de 1915, l'artista expirà.

Tal com ja s'ha anticipat al llarg del discurs, l'aproximació a la figura de l'il·lustrador per part de Lleida s'inicià tímidament en vida d'aquest, en consonància amb l'admiració internacional i barcelonesa vers l'artista. A partir de la seva desaparició, però, aquesta tendència s'accentuà momentàniament, i va arribar fins i tot a llegir-se a la premsa lleidatana de l'època que el món devia aquesta important i fatídica notícia al tre-

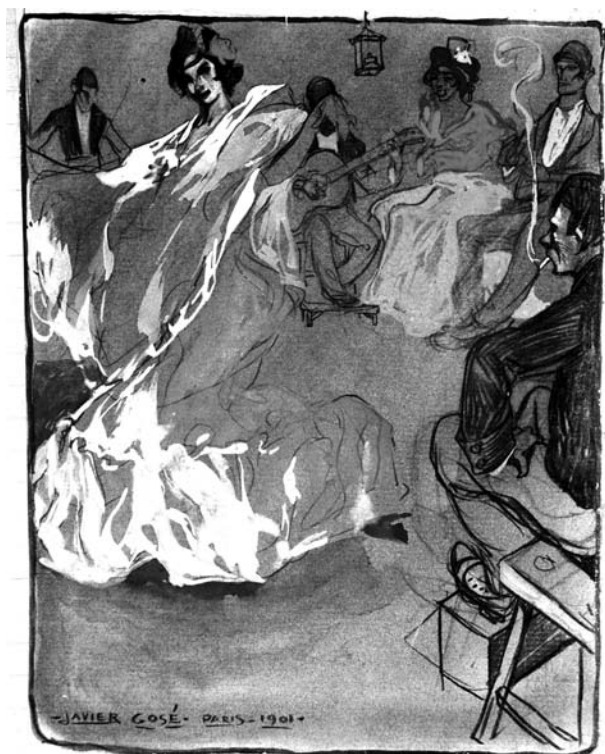

Fig. 2. Xavier Gosé, *Olé yá*, c. 1900-1903, pintura sobre fusta, col·lecció particular. L'obra formà part de la col·lecció particular del periodista francès René François Puaux.

Fig. 3. Xavier Gosé, *Tablao flamenc*, signada i datada a París el 1901, sobre paper groguenc, 21 x 17 cm (paper), col·lecció particular. Formava part de l'àlbum de signatures i dibuixos dels periodistes i escriptors valencians José Segarra i Joaquín Juliá.

ball periodístic local.⁷ Per la seva part, el govern municipal no volgué quedar-se desplaçat en observar aquest fenomen que, d'alguna manera, feia ressaltar el nom de Lleida arreu dels mitjans de comunicació d'entreguerres; per tant, prengué aquest reflex per honrar l'il·lustrador a les seves actes municipals. En aquestes es diria, per exemple, que era molt estimat per tots els lleidatans —que feia relativament poc que coneixien el seu nom— i es proposava dedicar-li un carrer i fer un bust a la seva memòria als moderns jardins dels Camps Elisis.⁸

En l'àmbit local, l'efervescent admiració per l'artista aviat es difuminaria al llarg dels anys vint i trenta, i només fou reclamada de manera particular per prohoms intel·lectuals com ara el polític i un dels gran membres de l'antiga Mancomunitat, Alfred Pereña i Reixachs (Lleida, 1882 – *ídem.*, 1930). Pereña prengué Xavier Gosé com a lleidatà d'èxit, del qual el major nombre d'obres i documentació original es conservaven al llavors anomenat Museu d'Art de Lleida,⁹ a pesar del gran oblit a què va estar sotmès per part dels estudiosos, els polítics i la ciutadania en general del moment.¹⁰ Lògicament, en aquest punt, s'ha de clarificar que l'ideal artístic de la Belle Époque en què s'inscrivía Gosé resultava llavors deixat de banda, ja que s'obria pas a les noves concepcions estètiques de les avantguardes i del Noucentisme. Així doncs, només alguns intel·lectuals conservadors, amants de les formes d'entre segles, com ara Pereña o el periodista francès de *Le Temps* René François Puaux, que disposava d'obra del mateix Gosé (fig. 2) i li dedicà un article a l'esmentat periòdic,¹¹ eren els responsables de rememorar puntualment als mitjans de comunicació de l'època la seva creació i personalitat.

El ressorgiment definitiu de Xavier Gosé trobà el punt d'arrencament en els estudis del Modernisme dels anys cinquanta del segle passat, realitzats per estudiosos com el gran escriptor, crític i historiador de l'art barceloní Alexandre Cirici i Pellicer (Barcelona, 1914 – *ídem.*, 1988). A més a més, aquest fet coincidí amb la publicació de les primeres obres generals de la història de l'art espanyol i català,¹² compendis que van permetre la reaparició de noms i obres de creadors pràcticament passats per alt fins al moment. També fou llavors quan destacà l'esforç per rescatar Gosé amb articles i les primeres conferències de l'advocat erudit Enric Jardí i Casany (Barcelona, 1924 – *ídem.*, 1998).¹³

En el cas concret de Lleida, la reaparició a l'esfera cultural de l'artista se situa uns anys després, a finals de la dècada dels seixanta i inicis dels setanta. Es produí tant en l'àmbit institucional, mitjançant un dels òrgans oficials a l'ideari del règim franquista —el centre d'estudis culturals de la Diputació de Lleida, dit Instituto de Estudios Ilerdenses (IEI)—, com des de l'incipient dissidència, exemplificada per la Delegació a Lleida del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya (COAC). Sorprenentment, ambdós pols culturals dedicarien una exposició monogràfica a l'obra de Xavier Gosé, les primeres a la ciutat després de més de quaranta anys de silenci.¹⁴ Tanmateix, cal destacar que aquestes dues mostres sorgiren en paral·lel a alguns interessants estudis historicoartístics, com ara el llibre

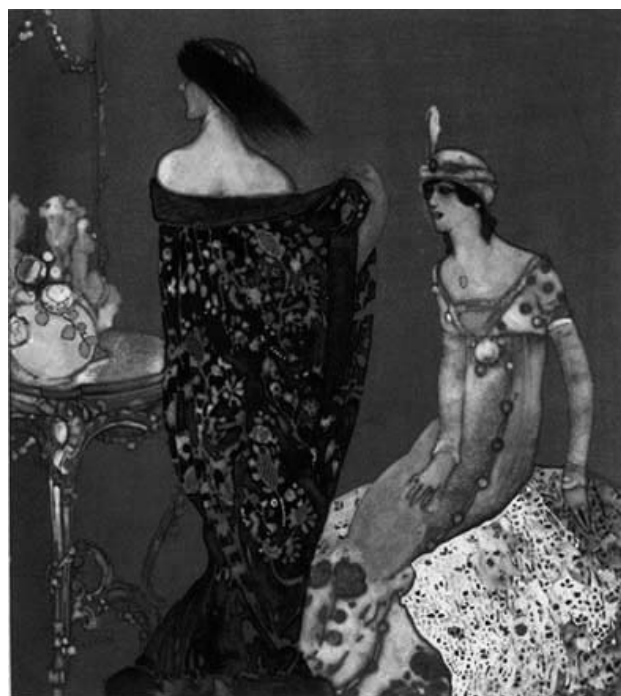

Fig. 4. Xavier Gosé, *Le manteau bleu*, c. 1912, gouache sobre cartolina, 43,3 x 39,3 cm, Museu d'Art Jaume Morera, Lleida. Es tracta d'una de les obres més representatives del corpus artístic de Gosé.

Pintura y pintores leridanos del siglo XX,¹⁵ la primera revisió més o menys rigorosa de l'art lleidatà contemporani, obra del polític i conseller de l'IEI Joan Manuel Nadal i Gaya (Barcelona, 1920 – Lleida, 2013); i l'article «*L'art nou a Lleida*», escrit per l'arquitecte i una de les grans personalitats de la delegació del COAC a Lleida culturalment parlant, Ramon Maria Puig Andreu (Barcelona, 1940).¹⁶ Aquests dos testimonis escrits, a pesar que sorgiren en sectors ideològics tan oposats, contribuïren igualment a replantejar la problemàtica patrimonialitzadora sorgida al voltant de Xavier Gosé i a posar remei a l'oblit que sofria, ja que van detonar, finalment, la seva recuperació i estudi històric.

És així com, al llarg de la jove democràcia, anaren fent la seva aparició petits articles monogràfics i mostres artístiques individuals i col·lectives que incloïen l'artista, així com investigacions científiques de rigor tan destacades com la tesi doctoral d'Erina Serrano Segura (Lleida, 1963), presentada a la Universitat de Barcelona amb el títol *Estudio, conservación y restauración de la obra de Xavier Gosé Rovira: 1876-1915* (1993, encara avui, a l'espera de publicació i difusió), i l'estudi monogràfic *Xavier Gosé, 1876-1915* (1996), corresponent al número vint-i-tres de la col·lecció d'estudis lleidatans *La Banqueta*, fruit de la recerca de l'historiador de l'art, crític i deixeble de Cirici Josep Miquel García (Elgoibar, 1957).¹⁷

Pel que fa a les mostres d'art que permeteren conèixer Gosé més enllà de la seva tímida representació a l'exposició permanent del Museu d'Art Jaume Morera —tot i que aquesta

pinacoteca és la que conserva la major part de l'obra de Gosé—, s'ha de destacar d'aquest darrer període històric i patrimonial *Xavier Gosé (1876-1915)* (1984), que es presentà a la Sala d'Exposicions de la Fundació La Caixa de Lleida, a la seva antiga seu a la plaça de la Sal; *Xavier Gosé (1876-1915), El París de la Belle Époque* (1999), exposició acollida a la Fundación Cultural Mapfre Vida de Madrid i al Museu d'Art Jaume Morera de Lleida, que va permetre la nova connexió entre la capital espanyola i el creador; *Xavier Gosé (1876-1915). De la Barcelona dels Quatre Gats al París elegant* (2008-2009), mostra itinerant per diversos museus barcelonins i el Museu d'Art Jaume Morera; la ja citada *Lleida 1912. Memòria d'una exposició d'art* (2012), organitzada pel mateix museu lleidatà; i *Xavier Gosé y el París elegante* (2012), a l'Edifici Paraninf de la Universitat de Saragossa.

Tal com s'ha pogut anar comprovant amb aquestes pinzellades, la figura de Xavier Gosé suposa l'encaix directe, en ple segle XXI, del temps passat en què visqué i de la història que la seva personalitat i la seva obra han anat recorrent al llarg dels anys. Es tracta d'un referent patrimonial, d'identitat i de memòria construït a la postmodernitat, com tants altres que ens envolten sense que ni tan sols ens n'adonem o ho posem en qüestió. El seu estudi i difusió han tingut la voluntat de convertir-se, més que mai, en exemple i estandard de la petita, però activa culturalment parlant, ciutat de Lleida, la qual, tot i que basà inicialment la construcció patrimonial d'un dels seus personatges emblemàtics, Xavier Gosé, en la nostàlgia de temps passats, ha permès brollar les anàlisis més rigoroses, nombroses i atractives realitzades fins al moment sobre la seva figura.

¹ Aquestes reflexions es basen parcialment en les investigacions iniciades per l'autora en el treball final del Màster de Patrimoni Cultural i Desenvolupament Social de la Universitat de Lleida, dirigit pel Dr. Frederic Vilà i Tornós, i titulat *Xavier Gosé i Rovira, un referent patrimonial de Lleida? Revisió de l'artista a través de les revistes, els diaris, les publicacions especialitzades, els catàlegs i les sales d'exposicions* (2012).

² Llavors, el pare de l'artista, José Antonio Gosé Blavia, pèrit agrònom de professió i lleidatà de naixement, estava destinat temporalment en aquest entorn per motius laborals. Val a dir que és precisament aquest origen familiar de Gosé un dels pilars emprats tradicionalment per fonamentar la seva patrimonialització lleidatana.

³ La primera exposició en solitari de Xavier Gosé s'organitzà a la sala gran de la cerveseria Els Quatre Gats del 25 d'abril al 10 de maig de 1899.

⁴ En els seus primers passos com a il·lustrador a Barcelona col·laborà en setmanaris com *Juventut*, *periòdic catalanista art, ciencia, literatura*—l'equivalent a l'alemanya revista d'art i literatura *Jugend—*, *L'Esquella de la Torratxa*, *Barcelona Còmica*, *Gato Negro*, *Madrid Cómico* o *La Il·lustració Llevantina*.

⁵ Posem per cas, la seva col·laboració amb *Hispania* i *Catalunya Artística*.

⁶ Aquesta exposició, que recentment s'ha recordat mitjançant els actes del seu centenari, s'organitzà en honor a l'escriptor i poeta lleidatà Magí Morera i Galícia (Lleida, 1853 – *ídem.*, 1927). Suposaria la primera revisió *in situ* i en conjunt de la pintura i l'escultura lleidatana d'inicis del segle XX, i s'hi van exposar obres de vint-i-nou artistes de sensibilitats diverses com el pintor paisatgista Jaume Morera i Galícia (Lleida, 1854 – *ídem.*, 1927), el pintor i dibuixant Baldomer Gili i Roig (Lleida, 1873 – Barcelona, 1926) o el pintor, dibuixant, escultor i escriptor

Antoni Samarra i Tugues (Ponts, 1886 – Castell de Burriac, 1914).

⁷ «(...) Ha estado enfermo aquí, y sólo cuando nosotros dimos la noticia supo Lérida de su enfermedad. (...)», cita textual d'*El Ideal «Diario republicano»*, *periódico leridano*, [17 de març de 1915].

⁸ Acta municipal de l'Ajuntament de Lleida, [26 de març de 1915], A.206.207.208*, full trenta-quatre.

⁹ El Museu d'Art de Lleida fou creat l'any 1914 gràcies a l'esforç del govern municipal i de la Diputació Provincial de Lleida, tot i que no s'inaugurà com a pinacoteca fins a l'any 1917 amb l'apel·latiu de Museu d'Art Jaume Morera.

¹⁰ PEREÑA, Alfred: «Lleidatans d'ahir i lleidatans d'avui: Xavier Gosé», *Lleida, revista gràfica d'informació i actualitats*, Lleida, núm. 56, [25 setembre de 1927], p. 6.

¹¹ PUAUX, René: «Article sobre Xavier Gosé en la revista *Le Temps*», *La Veu de Catalunya*, Barcelona, núm. 22, [març de 1933], pàgina artística, p. 4.

¹² És el cas de *L'art català*, obra dirigida per Folch i Torres, publicada entre 1955 i 1958; i *Ars Hispaniae. Historia Universal de Arte Hispánico*, publicada entre 1947 i 1977.

¹³ Per exemple, JARDÍ, Enric: «Xavier Gosé en el cinquantenari de la seva mort», a *Serra d'Or*, Barcelona, any 7, núm. 3, [març de 1965], p. 28-32.

¹⁴ L'exposició de l'IEI tingué les portes obertes al públic del 15 al 24 de març de 1968; i la del COAC, durant l'any 1972.

¹⁵ NADAL I GAYA, Joan Manuel: *Pintura y pintores leridanos del siglo XX*, Lleida, Imprenta Escuela Provincial, 1968.

¹⁶ PUIG, Ramon Maria: «L'art nou a Lleida», *Serra d'Or*, any VII, núm. 10, [octubre de 1965], p. 33-36.

¹⁷ GARCIA, Josep Miquel: *Xavier Gosé, 1876-1915 (La Banqueta, Quaderns de Divulgació Ciutadana*, núm. 23), Lleida, Ajuntament de Lleida, 1996.

DIVERSÀRIUM

■
Martí Casas

Els efectes de la crisi sobre els museus públics catalans

La greu crisi econòmica en què ens trobem immersos ha tingut un fort impacte sobre tots els sectors de la societat i, com és evident, el món de la cultura no n'ha estat una excepció. La forta dependència dels recursos públics ha fet que institucions, empreses i professionals dels diferents àmbits culturals hagin quedat molt tocats per les successives retallades pressupostàries de les administracions, amb l'agreujant de no haver pogut comptar amb un suport social tan intens, constant i explícit com el que han aconseguit suscitar aquells serveis que la majoria de la població considera bàsics i fonamentals, com ara la sanitat o l'educació. La solvència i el finançament de la cultura s'han convertit, així, en un dels debats recurrents de Catalunya en crisi, i moltes institucions s'han trobat que sovint el "quant" de les iniciatives que impulsaven acabava interessant més que el "què".

Evidentment, del "quant" també se n'ha de parlar, perquè les retallades han portat molts sectors culturals a una situació extrema. Un dels àmbits on ja fa temps que es toca os i que requerirà un profund replantejament és el dels museus i el patrimoni cultural. Si bé les dificultats són generalitzades i han arribat també a les grans institucions de Barcelona, les circumstàncies són particularment dures per als museus de fora de la capital. Per il·lustrar-ho, volem oferir aquí una breu panoràmica sobre la situació dels museus catalans mitjans i petits a partir de les notícies aparegudes a la premsa i de les consultes efectuades en una desena d'institucions, amb una especial atenció cap als museus i centres patrimonials de les comarques de Ponent.

Els efectes de la crisi sobre els museus públics catalans mitjans i petits

En la majoria de museus, l'impacte de la crisi i les retallades s'han notat principalment en tres aspectes clau per a la seva organització i finançament:

■ **Pressupostos.** Des de l'inici de la crisi, les administracions han reduït dràsticament totes les partides destinades al pa-

trimoni cultural. El problema és que molts museus ja partien d'assignacions molt ajustades i, per tant, cada nova retallada ha tingut un fort impacte sobre el seu model. Tot i que, pel que fa a xifres, les situacions són molt dispars, en algunes institucions la reducció pressupostària acumulada assoleix percentatges escandalosos, que poden anar des d'un 20% fins a un 40% menys.

■ **Subvencions.** Des de la reinstauració de la Generalitat, les subvencions que convoca periòdicament el Departament de Cultura han esdevingut una de les principals fonts de finançament per als museus mitjans i petits. Tot i que aquestes ajudes es continuen convocant, la manca de liquiditat del Govern català ha provocat que el seu pagament sovint acumuli mesos i fins i tot anys de retard. Això converteix les subvencions en una arma de doble tall: per a molts museus són imprescindibles per poder realitzar activitats i projectes que vagin més enllà del funcionament rutinari, però la incertesa sobre quan es podran cobrar fa que, en el fons, generin més problemes que solucions.

■ **Personal.** Les limitacions estatals a la contractació de nous treballadors per part de les administracions públiques ha tingut un fort impacte sobre els museus catalans. A més d'haver de congelar les plantilles i retallar-los el sou, molts centres han acabat perdent treballadors per aquest motiu, ja que, a més de les jubilacions no cobertes, els ajuntaments que han volgut impulsar noves iniciatives culturals han hagut d'ajustar-se al personal que tenien disponible, i això, en alguns casos, ha anat en detriment del museu local. Els acomiadaments, tot i que no han estat generalitzats, també són una realitat ben present. A les comarques de Ponent, el cas segurament més comentat ha estat la possibilitat, apuntada fa uns mesos, que el Museu de Lleida: diocesà i comarcal acomiadés quatre treballadors, un terç de la plantilla. Una mesura polèmica que, ara com ara, no s'ha concretat.

Més enllà de les circumstàncies concretes que afecten cada institució, cal cridar l'atenció sobre l'extrema migradesa de les

plantilles dels museus catalans. Que es plantegi la possibilitat que en un centre de tanta rellevància territorial com el Museu de Lleida hi treballin només nou persones és profundament preocupant. Però el que resulta encara més alarmant és que aquesta xifra pot ser considerada alta si la comparem amb la d'altres institucions que, malgrat la importància dels seus fons i el paper que tenen o podrien tenir en la seva àrea d'influència compten amb una plantilla de només dos o tres tècnics. Sense sortir de les terres de Lleida, el Museu Morera constitueix un cas flagrant en aquest sentit.

Mesures d'estalvi

Les rebaixes pressupostàries i la pèrdua de personal han obligat els museus públics catalans a impulsar mesures més o menys dràstiques per poder quadrar els balanços. El primer que han fet totes les institucions ha estat implementar fórmules per intentar ser més eficients i reduir al mínim les despeses corrents, com ara millorar el sistema d'il·luminació o renegociar a la baixa els preus dels proveïdors. En la majoria de casos, però, aquests canvis no han estat suficients i ha calgut adoptar decisions més difícils que sovint segueixen patrons similars:

■ **Horaris d'obertura.** Molts centres no han tingut altre remei que reduir els horaris d'obertura al públic per adaptar-se a la nova realitat portada per la crisi. A Ponent, el Museu de Lleida va decidir fa uns mesos tancar una hora abans cada dia i no obrir els divendres a la tarda, franges en què l'afluència de públic era més fluixa. Més recentment, el Museu de la Conca Dellà ha anunciat que a partir d'ara només obrirà els diumenges i dies festius per poder estalviar en personal. Les esglésies del conjunt monumental de la Vall de Boí ja van adoptar mesures similars ara fa un temps.

Malauradament, alguns museus catalans en una situació especialment delicada han optat per la decisió més dràstica: tancar el centre per al públic general i obrir-lo només a demanda per a visites concertades. El cas més conegut és, segurament, el del Museu d'Art i Història de Reus, el tancament del qual va generar una agra polèmica a la ciutat. Els que s'hi oposaven consideren que aquesta mesura malmet greument la imatge del museu i li impedeix, a la pràctica, d'exercir la

seva funció com a institució pública al servei dels ciutadans. Ahir, també alerten que l'estalvi generat no és tan elevat com podria semblar d'entrada, ja que hi ha despeses fixes en seguretat o conservació que no es poden evitar. En casos com aquest, és legítim preguntar-se si l'estalvi assolit és realment proporcional al perjudici que es causa a la institució.

■ **Preus de les entrades.** Diverses institucions han augmentat els preus de les entrades, i en algunes on l'accés era gratuït ara es fa pagar. Tot i que des de fora aquesta pot semblar una bona opció per augmentar els ingressos, la majoria de gestors consideren que els efectes sobre la recaptació són més simbòlics que reals.

■ **Exposicions.** Les mostres temporals són una de les grans damnificades d'aquesta crisi. Tot i que la majoria de museus no les han eliminat, tots els centres opten per fer-ne menys i allargar-les en el temps. Així mateix, per reduir els costos al mínim, la majoria són concebudes pel personal tècnic de la casa a partir dels fons de la mateixa institució o de col·leccions que cedeixen les seves obres gratuïtament o a un preu molt baix. Com a tot arreu, aquí la crisi ha obligat els professionals dels museus a aguditzar l'enginy i a brodar les relacions públiques. Algunes experiències han demostrat que a vegades una bona idea pot ser molt econòmica i, fins i tot, generar beneficis. El Museu del Cinema de Girona, per exemple, ha convertit en itinerants dues exposicions temporals que s'havien pogut veure al centre perquè així puguin aportar algun ingrés extra. D'altra banda, la crisi ha portat els museus a aprofitar al màxim les sinergies també en el camp expositiu. La mostra *Fragments d'un passat. El retaule gòtic de l'església de Sant Joan de Lleida*, que el Museu de Lleida va impulsar l'any 2012 amb un fons d'obres procedent del Museu Nacional d'Art de Catalunya, n'és un bon exemple.

■ **Activitats.** El catàleg d'activitats que acullen i ofereixen els museus també s'ha reduït de manera dràstica des de l'inici de la crisi. A part de veure's forçats a fer-ne menys, la majoria de centres han intentat reduir-ne el cost, apostant per propostes més modestes i prioritant aquelles que no comportin despeses addicionals. Així, la majoria d'activitats que organitzen actualment els museus són generalment concebudes i realitzades per l'equip humà del centre i, si no són gratuïtes, el seu cost és assumit pels participants o per patrocinadors. També s'han assajat activitats compartides o en coproducció entre diverses institucions, i s'han donat facilitats a aquells voluntaris que volguessin organitzar-ne per pròpia iniciativa dins l'espai del museu.

I després dels sacrificis, què ens queda?

El desplegament de totes aquestes mesures d'estalvi potser ha permès als museus quadrar números i evitar d'endeutar-se, però ha deixat la majoria de centres sense múscul, sense esma i pràcticament sense marge de maniobra davant de qualsevol nova eventualitat. Per intentar obtenir una mica d'aire, molts museus han provat de recórrer a fonts de finançament alter-

natives. Però tot i que hi ha moltes vies per explorar, ara com ara no sembla que cap pugui fer miracles. Els centres han espremunt al màxim el lloguer d'espais i han reforçat els contactes amb empresaris i comerços, però amb la crisi la publicitat i els patrocinis també s'han reduït dràsticament. Per acabar-ho d'adobar, la fusió de les caixes d'estalvi catalanes ha fet que la contribució cultural d'aquestes entitats a través de l'obra social pràcticament hagi desaparegut. D'altra banda, noves formes de finançament, com el *crowdfunding*, poden ser molt útils per ajudar a tirar endavant iniciatives concretes, però es tracta d'aportacions puntuals que no resolen el problema presupostari de fons.

Malgrat la necessitat urgent de resoldre la qüestió del finançament, el gran perill que actualment amenaça els museus catalans no té tant a veure amb els diners com, sobretot, amb la legitimitat. En els anys de bonança, els esforços de les administracions es van centrar a deixar els museus i les col·leccions a punt per al segle XXI, realitzant importants inversions en equipaments i infraestructures museístiques. En general, però, es va caure en l'error de pensar massa en l'edifici i massa poc en els reptes i les necessitats futures de cada centre. I malgrat la sacsejada de la crisi, les inversions als museus, que ni en els moments més durs de la crisi no s'han aturat mai del tot, es continuen plantejant en els mateixos termes.

Aquests anys de privacions, però, han canviat el paradigma d'allò que la societat considera una inversió pública exemplar. Ara s'exigeix especialment que aquestes siguin útils i rendibles, no només socialment, sinó també econòmicament. I les limitades xifres de visitants que presenten molts museus posen en qüestió el compliment d'aquests nous paràmetres. Els centres patrimonials, per tant, necessiten guanyar públic per reforçar la seva legitimitat i la seva contribució a la societat. Com s'aconsegueix aquest objectiu? Molts gestors aposten per obrir les portes de bat a bat perquè els museus tinguin més presència i pes en la vida pública, afavorint que hi passin coses (actes, conferències, jornades, trobades) que puguin anar més enllà del contingut i els interessos estrictes del museu, però on aquest pugui aportar un valor afegit que el diferenciï del model dels centres cívics. Quin és el límit? Que aquestes iniciatives

no entrin en contradicció amb l'esperit i la missió de la institució. Altres gestors aposten per anar més enllà, i creuen que els museus no es poden mantenir al marge del drama social que es viu en molts municipis. Per això aposten per col·laborar amb els sectors més desafavorits. El dubte és, un cop més, de quina manera es podria articular aquest suport sense qüestionar o diluir l'essència del museu.

Més enllà de les receptes per aconseguir guanyar nous públics, creiem que cal reivindicar més la importància dels museus davant dels poders polítics i econòmics. Al món econòmic, cal recordar-li més sovint l'extraordinària contribució que el patrimoni brinda al sector turístic sense demanar-li pràcticament res a canvi. Al món polític, cal exigir-li que doni exemple valorant i defensant l'important paper cultural que té el patrimoni. Quin missatge es transmet als ciutadans quan es deixa que un museu passi anys i panys en una ubicació provisional després de desallotjar-lo de l'antiga seu per fer-hi un establiment turístic? O quan diferents administracions inicien una subhasta a la baixa per veure qui retalla més la contribució a un museu, que financen conjuntament? No s'enduu la ciutadania la impressió que el patrimoni cultural és secundari i prescindible? Els museus i els seus gestors tenen una gran tasca per fer, és cert, però la societat, i molt especialment els seus responsables més visibles, han de ser receptius als seus esforços. Perquè mentre no es posi fil a l'agulla al problema de la legitimitat i el reconeixement públics, les febleses dels museus es mantindran vives fins i tot més enllà de la fi de la crisi i de l'arribada de l'esperada recuperació econòmica.

Fotografia: Leonard Delshams.

DIVERSÀRIUM

■
Francesc Gabarrell

Albert Bayona, un viatge cap a l'espai no físic [text a tall de vademècum]

Una vegada, en una entrevista, em van preguntar que era per a mi l'art contemporani. Vaig respondre: coneixes l'artista alemany Tobias Rehberger? Ell ho modifica tot. Per mi l'art contemporani és tunejar qualsevol cosa.

Albert Bayona

Fa més de deu anys, el que subscriu aquest article va definir Albert Bayona com un dels referents contemporanis més sòlids de la nostra ciutat, artífex d'una obra amb una inusual capacitat d'explicar-se per si mateixa.¹ El temps no ha fet sinó reafirmar aquesta opinió, feta en un context en el qual l'artista encara no havia transcendit els límits físics del seu treball per, a través de la creació audiovisual, aprofitar les possibilitats infinites de l'espai virtual.

Nascut a Lleida l'any 1954, Albert Bayona inicia la seva trajectòria a mitjans dels anys vuitanta, incorporant en els seus treballs diferents disciplines artístiques: pintura, dibuix, fotografia, vídeo, tecnologies digitals i música. Entre els anys 1977 i 1983 duu a terme tot un seguit de viatges per diferents països d'Europa i altres indrets del món: Cuba, Egipte, l'Índia i el Tibet, país, aquest darrer, on realitza estudis sobre metodologia zen.

Del 1984 al 1986 participa en tres edicions consecutives del Premi Internacional de Dibuix Joan Miró, que organitza la Fundació Miró de Barcelona: en la XXIII (1984), la XXIV (1985) i la XXV (1986). En la de l'any 1985 obté el segon premi amb l'obra *Variacions sobre una estètica racional* (1985), actualment a les col·leccions del Museu d'Art Jaume Morera de Lleida. Aquest treball, juntament amb la resta d'obres de la XXIV edició del Premi Internacional de Dibuix Joan Miró, s'exposaran l'any 1986 al Taipei Fine Arts Museum de Taiwan.

La sèrie *Variacions sobre una estètica racional* incorpora una peça en format vídeo monocanal (també als fons del Museu d'Art Jaume Morera) que es pot considerar la primera proposta formal d'Albert Bayona en què, superant els límits físics de l'obra original, s'endinsa en l'àmbit de l'audiovisual i la

imatge seriada, una producció que no explotarà a fons fins més de vint anys després.

L'any 1985 s'instal·la definitivament a Lleida i comença a participar de forma activa en la vida cultural de la ciutat des de dos vessants: el de creador i el de promotor de l'art emergent.

Com a creador exposa a la mostra "6 pintors de Lleida" (Museu d'Art Jaume Morera, 1986), juntament amb Teresa Borràs, Antoni Cabiscol, Jordi Jové, Marc Remacha i Montse Ruiz; a la Sala Periferiart, a títol individual ("Textures", 1986); a l'exposició "Gran format" (Institut d'Estudis Ilerdencs, 1988) i, amb Antoni Abad, Jordi Jové, Jesús Mauri, Albert Minoves i José Tejedor, a la mostra "Testimoni d'una nova generació" (1990), que es pot veure, primer, a la Sala d'Exposicions del Roser de Lleida, i posteriorment, al Centre de Desenvolupament Cultural de Foix (França).

Com a promotor, participa en projectes col·lectius, com ara *Garage Universal*, i en la programació artística de diferents iniciatives públiques i privades de la ciutat: les beques Entrega, que atorgava la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Lleida als nous creadors, i la direcció artística de la Galeria Periferiart, juntament amb el seu propietari, Fernando García Laviña.

Tota aquesta activitat expositiva la compagina amb la dedicació a la docència a l'Escola Municipal de Belles Arts de Lleida (actualment, Escola d'Art Municipal Leandre Cristòfol) i amb la vinculació al galerista lleidatà Sebastià Petit, amb qui participa en diferents projectes i exposicions: "A sangre fría", amb Jordi Jové (Sebastià Petit Art Contemporani, Lleida, 1989), "ARCO 92" (Madrid, 1992), "Arts

Paisatges al jardí (2011).

Pueyo (Las Saladas, 2012).

Nuit d'été. Projectió per a un espai confinat (2010).

Frankfurt" (Frankfurt, 1993), "La pols al sol i la memòria als racons", amb José Tejedor i Josep Ripoll (Fundació La Caixa, Lleida, 1993), "Material didàctic per a gabinets escolars" (Sala d'Exposicions El Roser, Lleida, 1994) i "Paisatges il·luminats. Paisatges somiats", amb Gregorio Iglesias i Jordi Jové (Fundació La Caixa, Lleida, 1997).

L'any 1995 es fa càrrec de la direcció de l'Escola Municipal de Belles Arts de Lleida i, paral·lelament, de la programació de les sales d'exposició municipals del Roser i Sant Joan. En aquests anys dirigeix, també, els Tallers de Montesquiu a Lleida i duu a terme les funcions de sotsdirector del festival Animac (Mostra de Cinema d'Animació de Lleida).

L'any 2000 deixa la direcció de l'Escola Municipal de Belles Arts, tot i que hi continua desenvolupant tasques docents, i endega un període de major dedicació al treball artístic, encara molt lligat als mitjans de creació i distribució convencionals.

Durant aquest període, la seva producció expositiva es vincula, bàsicament, a la galeria 44 Art Contemporani de Barcelona, amb què participa en diferents projectes: "Intencions. Sobre el Visual", amb Pere Noguera, Vanessa Pey i Humberto Rivas (Galeria 44 Art Contemporani, Barcelona, 2000); "ARCO 01" (Madrid, 2001); "Els darrers pintors" (Espai Guinovart, Agramunt, 2002); "ARCO 02" (Madrid, 2002); "Núm. 2-07...24" (Galeria 44 Art Contemporani, Barcelona, 2002) i "ARCO 03" (Madrid, 2003).

L'any 2004, dins el cicle "Noms propis de l'art contemporani a Lleida", Bayona presenta al Museu d'Art Jaume Morera de Lleida la mostra "Els mapes d'Europa. Albert Bayona: Treballs 2002-2004", on exposa conjuntament les sèries de pintures "Núm. 2-07...24" (2002) i "Sheva" (2002-2003), i el treballs amb imatge digital agrupats sota els títols "Mapes d'Europa" (2002-2003) i "21º" (2004), veritable punt d'inflexió en la trajectòria artística de l'autor lleidatà.

Las Saladas (2012).

Mapes d'Europa (2002-03).

Monday to Friday (2008).

Totes dues sèries fan evident una necessitat vital de representació superant els límits de la pintura i trencant l'espai físic que el limita. Bayona comença ara a explicar les coses transcendent el concepte d'obra única i esquivant, de forma inherent al seu treball, formes de producció vinculades al mercat artístic. Un concepte que —malgrat un passat recent molt marcat per les reiterades participacions en la fira ARCO— en aquests moments el molesta profundament.

Una evolució artística i també personal que consolidarà a partir de l'any 2005, quan la seva obra s'endinsa de ple en el món de la creació audiovisual, tot i mantenir una certa interdisciplinarietat que es manifesta, també, en els treballs més recents.

Aquell any, gràcies als ajuts a la creació artística atorgats per la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament de Lleida, produeix l'obra *WYSIWYH* (actualment també a les col·leccions del Museu d'Art Jaume Morera), que presenta al Centre d'Art La Panera de Lleida. A tall de microradiografia de la creació artística contemporània, un documental molt especial amb la participació de tots els agents implicats. Més que un treball estrictament periodístic, un experiment audiovisual en què l'exposició simultània de les imatges de tots els entrevistats, unida a una audició falsament aleatòria de les seves veus, ens ofereix una visió sorprenentment lúcida del món de l'art on, al final, l'espectador no pot identificar qui parla realment i què diu, sinó que tan sols pot escoltar.

L'any 2006 exposa una sèrie de vint-i-una fotografies de Mollet del Vallès, majoritàriament sense presència humana, al Museu Abelló, dins el cicle "L'Aparador". La imatge com a suport de frases, conceptes o idees, en un mètode de superposició que posteriorment utilitzarà en altres treballs.

El 2007 presenta l'obra *Case* a la 5a Biennial de Vic i al festival Videoformes de Clermont-Ferrad (França), una peça sorprenent on, sota l'angoixant monotonía creada pel so d'un enregistrament fet per l'autor l'any 1989, Bayona crea un ritme propi per a les imatges que apareixen erràtiques davant nostre, petits lapsus de temes com ara la immigració, la solitud, l'envelliment, la incomunicació o la por. I al bell mig, l'error

humà com a faedor del nostre propi destí final. Sens dubte, un dels seus treballs més reeixits i contundents.

L'any 2008 produeix l'obra *Monday to Friday* (amb música del seu fill, el pianista Nèstor Bayona), que presenta al Centre d'Art La Panera de Lleida i, posteriorment, al New York International Independent Film and Video Festival (Nova York), al 13 Split International Festival of New Film (Croàcia) i a l'International Film Festival of India-Goa, on guanya el premi Vasudha al millor curt sobre medi ambient.

Monday to Friday és un audiovisual en què Bayona projecta una de les seves grans inquietuds, l'alteració del medi ambient i la intervenció humana en el paisatge, i ho fa a través de la introducció d'elements aliens, recreats per tècniques digitals que incrementen la incoherència de les escenes, filmades en entorns degradats i, alhora, propers i quotidians. Cinc històries unificades conceptualment en el seu desenllaç, i ubicades en els cinc dies feiners de la setmana.

El 2010, aquesta peça, juntament amb l'obra *Document* (2005), participa en l'exposició "Territori Lleida" (Centre d'Art La Panera). És el mateix any en què mostra la videoinstal·lació *Nuit d'été. Projectió per a un espai confinat* al Mercat del Pla de Lleida,² ara com ara la seva única incursió en aquest camp.

Un any més tard, el 2011, Bayona duu a terme un nou treball audiovisual, *Paisatges al jardí*, que presenta a la mostra "Imaginarium II. INSPIRATION elmur" (Galeria Wedding, Berlín), a l'exposició "Instantes de paisaje" (CDAN: Centro de Arte y Naturaleza de Huesca), a l'"Off Loop 2011", a "CO.AR.CO. Marseille: Capitale Culture 2013", i a la biennial The Wrong Biennale, a Internet.

De nou, tot el protagonisme per a l'acció de l'home com a agent transformador de l'entorn. Petits instants creats per l'alteració humana en què els residus que la testimonien fan més evident la intervenció que la mateixa contemplació del nou paisatge que es proposa.

L'hivern de l'any 2011 —amb la intenció de dur a terme un nou projecte audiovisual—, Albert Bayona s'endinsa per primer

Equilibrium/desequilibrio (2013-2014).

Movies (2014).

cop en l'ecosistema de Las Saladas,³ un paisatge que guarda secrets protegits per l'adversitat climatològica, sempre desfavorable per al visitant. Durant un any, fins a l'hivern del 2012, i aprofitant els canvis estacionals, l'artista anirà duent a terme una sèrie d'incursions periòdiques en cada una de les llacunes que formen part d'aquest entorn únic. El resultat, un projecte audiovisual amb el mateix nom, *Las Saladas*, en format document, que recull la singularitat d'un paisatge molt determinat, i on les imatges substitueixen les paraules per mostrar-nos el vincle que la mirada de l'artista estableix amb un món en perill d'extinció, i d'una bellesa difícil de descriure.

L'any 2013, Albert Bayona fa donació, al fons del Museu d'Art Jaume Morera, dels seus treballs "Case" (2006), "Monday to Friday" (2008), "Nuit d'été. Projectió per a un espai confinat" (2010) i "Las Saladas" (2012), que passen a formar part de les seves col·leccions. Fruit d'aquesta donació, i fins al setembre d'aquest 2014, l'obra "Las Saladas" s'ha pogut veure a les sales del Museu d'Art Jaume Morera de Lleida en la mostra "Art i viatge", una selecció temàtica d'algunes de les obres que formen part de la seva col·lecció.

A partir d'aquí, i en una de les inèrcies creatives més captivadores i potents dels darrers temps a Lleida, Bayona duu a terme — entre el 2013 i el 2014— tot un seguit de projectes audiovisuals que posen en evidència la seva immersió i presència en aquest mitjà, tant el l'àmbit nacional com en l'internacional.

Equilibrium/desequilibrio, una peça feta en col·laboració amb Erik van Hooft, que el 2014 presenten a Barcelona, al LOOP Festival i a la Muestra de Videoarte Underground, a Nova

York, a l'Under the Subway Video Art Night i al VII Premio de Videoarte, a Astillero (Cantàbria), on obté un accèssit.

Movies_01, un recull de preses falses i material no utilitzat sota llicència *creative commons* [cc], que Bayona reutilitza i classifica de manera subjectiva, sense afegir-hi, però, cap mena de manipulació, i que el mateix 2014 presenta al BccN Barcelona Creative Commons Film Festival (MACBA) i al Museo de Arte Contemporaneo Patio Herreriano de Valladolid, dins el CcVAD (Valladolid Creative Commons Film Festival).

Recentment ha presentat l'audiovisual *Flux II*, amb música de Daniel Cabanzo, i participa en el projecte *Four Horizons*, una escultura sonora de l'artista Jordi Tolosa, en què Bayona, al costat del poeta Carles Duarte i els artistes visuals Albarran-Cabrera i Yurian Quintanas, projecta *Las Saladas*.

Ens aturem aquí, però segurament, en el moment en què aquest vademècum vital i artístic vegi la llum, el manual que conté la relació dels treballs d'Albert Bayona en el camp de la videocreació requerirà, ja, d'una actualització 3.0 o posterior. I és que, a velocitat terminal, el creador lleidatà ja fa temps que ha transcendit l'espai físic que el limitava. Ara flueix lliure, sense condicionants econòmics, sense galeries ni col·leccionistes, sense matrius de cap tipus.

El seu objectiu?

Des de la introversió, des d'un cert distanciament social inherent a la pròpia personalitat, treballar des del fet local cap a allò més internacional. De dins cap a fora, en una metamorfosi sorprenent en què, gràcies a les possibilitats del mitjà emprat, l'artista es reinventa i esdevé el seu propi centre.

jaraloz, es tracta d'un important conjunt de llacunes temporals que, en evaporar-se l'aigua, deixen al descobert una característica capa de sal, La Playa, la més gran i accessible de totes; Pito, Pueyo, La Salineta, contaminada per les restes d'un polígon industrial situat al davant; El Salobral o Salada Los Juncos, com la coneixen els veïns de Bujaraloz, i antic abocador del poble; Piñol, Guallar, La Muerte, Camarón, El Rebolón, El Rollico, les dues últimes, documentades en un ambient plujós molt poc habitual als Monegres; La Laguna del Pez i, finalment, Las Amargas.

¹ GABARRELL, F. "Lérida: Consensuar la paradoja". *Arts Nova. Dossier Catalunya* (2002), núm. 2/2, p. 240-249.

² *Nuit d'été* el presenta un any més tard, el 2011, al Signes de Nuit: Festival de l'Art Documentaire et de Création Audio-visuelle et Cinématographique de París, sota el títol *Nuit* i en format vídeo.

³ Las Saladas és un ecosistema únic, amb una antiguitat de prop de cent mil anys, que només es troba al nord d'Àfrica i Àsia. Situat al bell mig del desert dels Monegres, entre els termes municipals de Sástago i Bu-

DIVERSÀRIUM

■
Laura Purroy i Anna Pifarré

La vida sense tu

Aquest any i els propers, escoltar música se'ns farà més difícil i trist. Dos grups referencials de la música catalana, Al Tall i Obrint Pas, han decidit deixar la seua tasca musical. Al Tall, per gaudir del descans d'una jubilació ben guanyada, i els components d'Obrint Pas, per encetar nous projectes personals, vinculats a la música o a altres quefers artístics, com la literatura —així ens ho ha demostrat el seu cantant, Xavi Sarrià, amb el llibre *Històries del paradís*, publicat per l'editorial valenciana Bromera.

L'adéu definitiu d'Al Tall va ser en un emocionant concert, viscut el passat 18 d'octubre de 2013 al Palau de Congressos de la ciutat de València. L'adéu als escenaris d'Obrint Pas va ser el 24 de maig del 2014, després de tres dies consecutius de concert acústic del grup. Però no sols va ser el comiat d'Obrint Pas, va ser el retrobament, la fusió granítica de l'inici de la cançó valenciana que representa Al Tall amb l'esclat més florit que ha donat el panorama musical valencià contemporani, Obrint Pas. Tots junts, cantant a l'escenari del Teatre Principal de València, on de nou es van reconèixer com a iniciadors i hereus d'una única tradició musical, d'un fil corprenedor que encoratja a cantar la vida, a cantar aquest futur que encara estem construint.

Els títols dels darrers discs de tots dos grups són una interpel·lació directa, una fita a assolir, una emoció per conquerir, una pedra a la barricada. Al Tall ens interpel·la amb "Vergonya, cavallers vergonya", i Obrint Pas ens reclama "Coratge".

Perquè la vida sense ells no resti en l'oblit, podreu llegir a continuació la xerrada que vam tenir amb Xavi Sarrià i Miquel Gironès a les terres de Lleida amb motiu del seu concert a les Borges Blanques mentre gaudíem d'una fresca nit d'estiu... i d'unes cerveses.

No vam poder estar-nos d'iniciar la nostra xerrada preguntant-los, sense saber que aviat deixarien el grup, **com se sentien després d'aquests 20 anys de música.** Va ser XAVI SARRIÀ qui va prendre la paraula primer, mentre MIQUEL GIRONÈS

gaudia d'una cervesa. El Xavi, amb la tranquil·litat emocional que el caracteritza, ens va confessar que encara no ho tenien del tot decidit, que ja estaven una mica cansats de tocar a tants llocs i de fer tants viatges, i que encara no sabien exactament què farien.

Mentre el Miquel seguia escoltant atentament, el Xavi explicava que tenien alguna cosa en ment, que tenien clar que ho volien celebrar, que ja ho havien parlat amb el grup, però que no sabien quan. "El que és segur és que arriba una etapa que volem tancar d'alguna manera."

Poc sabíem aleshores que aquell comentari marcaria una abans i un després en el panorama musical dels Països Catalans. Quasi no volíem escoltar la paraula comiat, cloenda, així que directament els vam interpel·lar perquè ens confessin les seues vivències de les darreres gires fetes per l'estranger.

Volíem saber què han aportat totes aquestes experiències a la seva música, tenint en compte que són uns experts a voltar pel món, que han recorregut bona part d'Europa, el Japó, l'Amèrica del Sud, el Marroc... El Miquel va prendre la paraula per confessar-nos que, efectivament, aquestes experiències havien influït tant la música com les persones que formen Obrint Pas, i que, a més, els havien ajudat a obrir els ulls a altres realitats. "Sobretot t'ajuda a fer cançons el fet de veure que hi ha problemes a tot arreu i que a tot arreu també hi ha gent que s'assembla a tu."

"Ara ja tenim el cor una mica més colpit: la proximitat musical també es fon amb una proximitat emocional, aquesta proximitat que ens fa més humans amb les vivències i patiments d'altres habitants del planeta Terra."

Però encara volíem saber com els va sortir l'oportunitat de poder fer una petita gira al Japó i en un dels festivals més grans del món.

Va ser el Xavi qui va voler explicar-nos com havia anat tot, i ens va dir que tocar al Japó era un gran objectiu per a ells, i que

havien tingut la sort de conèixer una productora japonesa que portava grups semblants al seu. Va explicar que no s'ho van pensar gens. "De seguida vam dir que sí."

El Xavi no va deixar de recordar-nos que va ser increïble, poder anar al Japó a fer, per primera vegada, una petita gira de concerts en petites sales, en un dels festivals més grans del món.

Pel que fa al vessant més emocional, volíem saber què els va passar pel cap quan els van dir que compartirien cartell amb grups com Coldplay, Arctic Monkeys, Manu Chao, etc.

Aquest va ser el moment en què el Miquel, amb un to divertit, ens va dir que el primer que van pensar és que hi hauria coses bones per sopar. Posant-se seriós, va afegir que havien tingut la sort de creuar-se amb gent a qui admiren molt i que això els havia servit per intimar més amb altres grups, com, per exemple, Manu Chao, tot i que —va afegir—, en ser-ne tan fans, sempre se'ls escapava allò de: "Va, unes fotos..."

El Xavi va explicar que havia estat una experiència molt bèstia per a ells, estar al Japó davant de 10.000 japonesos ballant, intentant cantar i participar tota l'estona. "En acabar el concert, el públic cridava que en volia més i vam fer una signatura de discos al·lucinant. Vam fer una miniactuació a la paradeta i la gent venia i ens donava les gràcies. És un xoc cultural molt

fort, amb gent de l'altra punta del món, i sobretot amb un grup com nosaltres, cantant en català, amb instruments tradicionals, que venim d'una escola independent. Arribar tan lluny amb aquestes tres coses, que són les que ens identifiquen, per a nosaltres és un orgull: ho hem aconseguit sense rebaixar, sense renunciar a allò que som."

"Gira el món i torna al Born" no és només una dita, és una realitat que hom es troba quan viatja; sempre hi ha un català o un valencià que, quan menys t'ho esperes, va i et diu "bon dia" enmig del desert d'Atacama. Per tant, volíem saber si aquesta és una experiència que ells també havien viscut. El Miquel no va dubtar gens i ens va dir que gairebé sempre hi ha algú i que de vegades la gent els va a veure expressament.

El Xavi va recordar: "Sempre hi ha gent catalana que viu als llocs on vas a actuar. Una vegada, a Cuba, van venir expressament dos de Cervera. Tota la colònia catalana a l'exterior sempre hi és. Si vius fora de casa i ve un grup que coneixes al teu país, és una manera de retrobar-te amb la teva cultura, amb la teva gent, és molt especial per a la gent que viu a l'estranger, emociona. Per a ells és com un trosset de casa a fora."

Vam passar a les anècdotes personals que qualsevol bon viatger guarda. El Miquel es va aturar un instant i tot seguit ens va dir que n'hi havia moltes, i de les que no es poden explicar,

també. El típic embolic de les maletes, evidentment. El Xavi va anar més enllà i va entrar en detall. “Quan vam arribar al Japó, se m’havia partit la guitarra.”

El Miquel ens va explicar que a Israel van tenir un problema d’interrogatoris. I que dues vegades, a Croàcia i a Veneçuela, la policia els va extorsionar. També va recordar una supermarató que els va tocar fer un any: un dia tocaven a Vigo i l’endemà, en un poble de Croàcia. “En una altra ocasió, a l’Equador, vam tocar en un festival molt gran, a 3.000 metres, on no t’arriba l’oxigen. Tocàvem amb una sensació que mai havíem tingut. Volíem donar-ho tot, però ens ofegàvem contínuament, i vam dir: millor ens quedem aquí quietes.”

Vam parlar de l’últim disc, “Coratge”. La gent que l’ha escoltat i que els segueix diu que té un aire diferent dels altres i, tot i així, agrada moltíssim. Només cal dir que està entre els més venuts de l’estat espanyol i que s’ha editat al Japó. “A què creieu que es deu aquest èxit?” El Xavi va fer broma dient que el Miquel no hi havia participat i que per això és diferent. Tot seguit va rectificar: “És tot el contrari: tots hi han participat més. El disc ha estat el producte d’una etapa, de fet, cada disc ho és. Vam començar fa vint anys, és a dir, quan en teníem 16 i gairebé no sabíem tocar. Cada disc reflecteix experiències i coneixements que hem anat adquirint. L’últim disc és un poc més madur, diria, reflecteix molt més el que hem après en tots aquests anys. Hem fet cançons més rodones, hem intentat incorporar instruments al mateix temps, hem entrat un poc en la música tradicional, en aquella en què no havíem entrat tant, i això l’ha fet una mica diferent. Les cançons parlen sobre mirar enrere, són més retrospectives...”

Llavors el Miquel, amb posat reflexiu, va confessar: “Ens fem grans i sempre estem mirant l’època en què érem joves, perquè no volem fer-nos grans.”

Després d’haver parlat del nou disc, els vam preguntar pels discs anteriors, que també han deixat molta empremta. Un exemple clar i evident és “La flama”, que s’ha convertit en un himne independentista, utilitzat fins i tot en el multitudinari Lipdub per la Independència.

El Xavi ens va recordar que *La flama* és una cançó que té més de 10 anys, basada en la idea del Correllengua, la flama que va rellevant-se. “Una metàfora del pas de generació en generació que crea aquesta imatge de poble en moviment i que ha derivat en símbol i una mica en himne de l’independentisme. Ens van proposar fer el lipdub i això ha fet que la cançó sigui més coneguda, perquè val a dir que el vídeo té més d’un milió i mig de visites. El mèrit és del que passa als Països Catalans. La gent anònima i el seu voluntarisme ho fan créixer tot; en aquest cas, no només van fer créixer la nostra cançó, sinó també el missatge de l’independentisme, que a més van fer que traspassés fronteres, i fora de casa nostra molta gent coneix el lipdub i la cançó.”

Estant a Lleida, n’havíem de parlar una mica. “Aquí teniu molts seguidors, un públic nombrós, fidel i entregat. Hi veniu sovint. Què hi deixeu, en aquestes terres, i què us n’endueu?”

El Miquel va dir que sempre que han vingut a les comarques de Ponent s’hi han trobat molt a gust i que ja vénen sempre amb aquesta idea. “A València, molts hem tingut la consciència que venim d’aquestes terres, la forma de parlar, la forma de ser, moltes vegades connecta més que amb altres zones. A Lleida sempre hi trobem el que nosaltres en diem festa i gresca. Vam notar que l’ambient de les festes dels pobles s’assembla molt més al de les del País Valencià. Hi ha moltes coses comunes: la llengua, cognoms i noms de pobles, que són cognoms allà, al País Valencià, els moros i cristians que fan a Lleida, que provenen d’Ontinyent...”

Finalment, aprofitant el bon rotllo de la conversa, no ens vam estar de demanar-los alguna exclusiva. El que no sabíem era que, en realitat, ja ens havien proporcionat la informació que temps després tothom voldria saber. Acabava així la nostra conversa: “Nosaltres, com et deia, anem fent, anem planificant el que volem fer, però tot depèn de què ens motiva, i sí que tenim pensades algunes idees que volem fer i projectes, però encara no són segurs del tot. Volem acabar de madurar-los i veure que realment ens motiven. Hem estat un grup que ha funcionat per això, perquè teníem ganes de fer el que fèiem i, de fet, som un grup d’amics que va començar a l’institut i que seguim sent-ho.”

DIVERSÀRIUM

**Josep M. Domingo, Anna Llovera,
Clara March, Mariona Miret,
Antoni M. Sans**

Frederic Mistral (1830 - 1914). La terra i els somnis

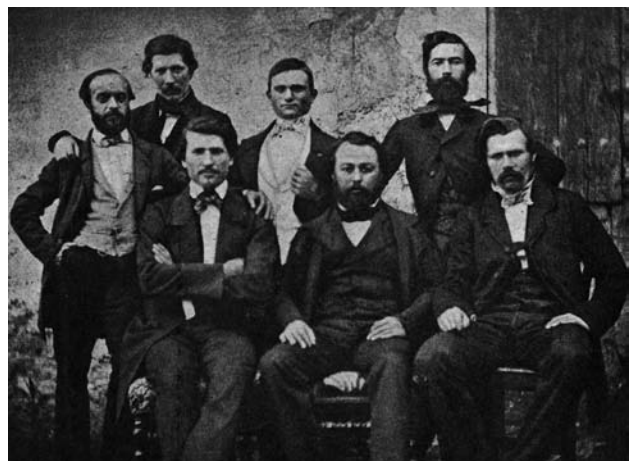
El segle XIX occità. La renaixença occitana. El felibrisme

Si, després de la Revolució (1789) i la crisi de l'Antic Règim, el segle XIX coneix la ràpida consolidació del model unitari de la nació francesa, alhora assisteix a l'activació d'un conjunt d'estímuls que doten de valor allò que, en el discurs del nou ordre liberal, quedava relegat a la categoria dels mers particularismes provincials.

Es tractava, bàsicament, d'estímuls derivats de la difusió del romanticisme. El romanticisme recull les recerques dels erudits (Sismondi, Raynouard, A. W. Schlegel) i posa el focus en la cultura fascinant del vell país d'oc: el marc que acollí tant la rutilant literatura dels trobadors medievals com el somni albigès d'un *midí* lluminós, hedonista i tolerant: una insospitada projecció legitimadora del progressisme liberal del moment. El romanticisme, d'altra banda, fa atenció a la singular proliferació de creadors *populars* (obriers, menestrals, camperols) que aleshores forneix el *midí*: el cas, en efecte, d'una veritable *respelido* (renaixença). En qualsevol cas, sota l'impacte romàntic, la societat literària parisenca (comptant-hi autoritats com Charles Nodier, Sainte-Beuve o Lamartine) es torna sensible a aquest fenomen *meridional*: els salons de la societat culta s'obren a aquests nous escriptors (Jasmin, Victor Gelu, Mistral) que encarnen, en la seva simplicitat, un incontaminat vigor terral i popular.

A mitjan segle, la *respelido* occitana queda institucionalitzada: el 21 de maig de 1854 (diada de la Santa Estrella) es reunien al castell de Font Segunha set *trobaires*: Josèp Romanilha, Pau Giera, Frederic Mistral, Joan Brunet, Teodor Aubanel, Anselm Mathieu i Alfons Tavan. Funden el *felibritge* (un mot d'etimologia incerta), s'anomenen a ells mateixos *felibres* i estableixen un estricte organigrama institucional i territorial. Mistral va ser-ne sense interrupció, de 1854 a 1888, el màxim jerarca, el *capolièr*. I es doten, a partir de 1855, d'una publicació periòdica pròpia: *Armana Prouvençau*.

Foto de capçalera: Monument a Frederic Mistral, a Montjuïc (Barcelona).

Los set fundadors del Felibrige. Font Segugno, 1850 [...] (Recort del Cinquantenari dels Jochs Florals. Barcelona. 1908, quadern de 18 targetes postals, s. ll. ni d. [Barcelona, 1908]).

Frederic Mistral

Frederic Mistral va néixer el 1830 al *Mas dóu Juge* [Mas del Jutge], una explotació agrícola entre Maiano i Saint Rémy, propietat familiar paterna. Era fill del segon matrimoni del seu pare. Li fou donada una educació liberal i urbana: el segon ensenyament el va dur a l'internat de Saint Michel de Frigolet i al *lycée* d'Avinyó. A Avinyó entra en contacte amb Romanilha, que el duu a la literatura en occità i el relaciona amb el provençalisme emergent. Es llicencia en dret el 1851, però torna al *Mas* per lliurar-se a la carrera literària: col·labora en l'aventura de l'*Armana Prouvençau* (1855), va treballant en el projecte d'un gran poema narratiu (que serà *Mirèio*), rep el reconeixement d'autoritats literàries del moment (Saint-René Taillandier, Adolphe Dumas). És, en fi, identificat com la gran esperança de la nova escola provençal.

Les expectatives sobre Mistral quedaven confirmades amb la publicació de *Mirèio*, el 1859. Lamartine li dedica el fascicle

Frederic Mistral, 1 d'abril de 1909.

40 del seu *Cours familier de littérature*: hi explica la “bonne nouvelle” que “Un grand poète épique est né”: “Un vrai poète homérique en ce temps-ci.” Mistral ja no serà descavalcat de la glòria literària, malgrat les decepcions, les tensions dins el felibrisme, la successió generacional, els canvis d'escena politico-social o els viratges ideològics d'uns i altres. Instal·lat en el confort del propietari rural que era, agent d'una *vie harmonieuse* lliurada a la literatura, Mistral anirà perferir una obra entre el tòpic (amb què era percebuda) de la “claredat” joiosa, solar, vinculada al paisatge, i la veritat del fons tràgic i obscur que s'hi oculta. *Calendau* (1867) serà una faula sobre la història occitana que culmina amb la utopia de l'alliberament. Seguiran el poema *Nerto* (1884) i la tragèdia *La Rèino Jano* (1890).

En paral·lel a l'obra de ficció, Mistral exerceix d'abnegat lexicòleg: compila *Lou Tresor dóu Felibrige* (1877-1886), un monumental repertori “embrassant les divers dialectes de la langue d'oc moderne”. També exerceix d'esforçat editor: funda i sosté la revista “L'Aiòli” (1891-1899), que posa al servei de la nova generació felibre. Al capdavant, cap d'aquestes obres i iniciatives desmentirà la identificació de Mistral com a poeta provincial, geòrgic, tradicional, catòlic, representant perferit d'una *littérature villageoise* de precisa funcionalitat dins el sistema literari francès.

Un últim gran poema, *Lou Pouèmo dóu Rose* (1897), precisava l'abast de l'aventura literària de Mistral: el poema es tancava

amb la imatge final d'uns barquers que han d'acomiarar-se “dóu mestié” [del seu art] i de “la bello vido” i que avancen, a la vora del gran riu, “senso mai dire” [sense dir res].

Mistral rebia el 1904 el premi Nobel de literatura. El 1906 publicava *Moun espelido. Memòri e raconte*, un text fonamental per a la lectura de la seva obra.

Mirèio

Mirèio. Pouèmo prouvençau apareixia a començament de 1859 a Avinyó, imprès per Josèp Romanilha, amb la traducció francesa acarada deguda a Mistral mateix. Era la història de l'amor impossible entre el jove cistellaire Vicent i Mirèia, la noia del *Mas di Falabrego*: una història romàntica sobre la descoberta del món i del desig, i del dolor que l'acompanya.

Amb evidents vincles amb les experiències personals d'infantesa i adolescència de l'autor (segons ho mostrarien les *Memòri e raconte*), el desplegament del poema convoca una presència variada de materials històrics i folklòrics que, tots plegats, perfilen una Provença mítica, alhora lluminosa i tel·lúrica.

La fortuna i la projecció del poema foren immediates. Hi contribuí l'òpera de Gounod en què s'hi inspirà, *Mireille* (llibret de Michel Carré), estrenada a París el 1864.

També a Catalunya conegué una àmplia difusió. A Barcelona, el primer de maig de 1859, la festa literària dels Jocs Florals se'n feia ressò admirativament. Poc després n'eren empreses traduccions: les catalanes de Francesc P. Briz (1861-1862) i de Terenci Thos (inacabada); la castellana de Celestí Barallat (1863). *Mirèio* havia esdevingut un potent estímul literari: en són visiblement deutors els poemes *Els amors d'En Jordi i Na Guideta*, de Verdaguer (compost abans de 1865), i *La masia dels amors*, de Briz (1866). *Mireille*, l'òpera de Gounod, s'estrenava a Barcelona el 1898.

Ja entrat el segle xx, el 1917 apareixia la traducció catalana de referència, deguda a Maria Antònia Salvà. L'any següent s'estrenava a Barcelona una adaptació escènica del poema, deguda a Ambrosi Carrion. I Llorenç Riber en publicava, el 1919, una nova traducció al castellà.

Occitans i catalans en el segle xix

D'Antoni Puigblanch a Manuel Milà, els erudits catalans ja havien fet atenció a la continuïtat lingüística i literària catalanooccitana, però és l'impacte de *Mirèio*, coetani a l'emergència de la *Renaixença* catalana, que fa que el felibrisme i Mistral quedin aureolats d'una plena autoritat. El 1859, pocs mesos després de publicat *Mirèio*, els primers Jocs Florals de Barcelona “restaurats” fan d'altaveu de la fascinació que el poema exerceix sobre el nucli dur del renaixencisme: *Mirèio* és un estímul i l'acció dels occitans un objectiu a emular: el renaixencisme de primera hora esperarà “un Jasmín o un Mistral català”, el *Calendari Catalá* de Francesc P. Briz voldrà ser com l'*Armana*

Frederic Mistral, *Mirèio. Pouèmo provençau*, Avinyó, 1859. Escriptors catalans i occitans a Montserrat, maig de 1868 (Arxiu-Biblioteca Llorente, València).

Prouvençau de Romanilha, etc. *Mirèio* serà el punt de partida de l'establiment d'una xarxa de relacions que, amb alts i baixos, consolidarà no només la vella idea d'un espai compartit, sinó, molt especialment, la il·lusió d'una aventura històrica que transcendia els límits locals. És el tema de "I troubaire catalan", el poema que Mistral escriu el 1861: "arribe l'ouro ounte chasco nacioun, / Countènto de sa part e franco d'oupressioun, / Espigara coume un bèl òrdi / Ounte podon, aucèu, parpaïoun emai flour, / Mescla si cant e si coulour / Sens vitupèri ni discordi".

El caire cívic i utòpic del felibrisme es consolida amb la projecció occitana de Víctor Balaguer, a partir de 1866, amb el teló de fons, aleshores, d'una fe lliurepensadora, republicana i federalista que feia bandera de la llibertat dels pobles. La celebració d'aquella sintonia catalanooccitana se substanciava el 1867 en la copa de plata cisellada que Víctor Balaguer oferia a Mistral, la *Coupo Santo*, amb què es brindaria ritualment en les felibrejades i que esdevindrà un símbol felibre i, més en concret, de la fraternitat catalanooccitana.

En endavant es produirà, entre felibres i renaixencistes, una variada alternança de sintonies i de refredaments. Seran efecte de les circumstàncies que dicten l'entrada en activitat de dos pols: el replegament *francès* nacionalitzador i tradicionalista posterior a la derrota en la guerra francoprussiana i als fets de la *Commune* (1871), d'una banda, i, de l'altra, el procés cap a l'organització política del catalanisme. En qualsevol cas, no deixarà de ser exhibida la il·lusió d'una identitat comuna catalanooccitana ni de mostrar l'eficax continuïtat de la xarxa de relacions personals començada a establir a mitjan segle: el 1861, Damas Clavet acollit a les festes de la Tarasca; l'expatriació occitana de Víctor Balaguer, de 1865 a 1867; el

1868, els felibres com a convidats estel·lars a la desena festa dels Jocs Florals de Barcelona "restaurats", celebrada amb tota pompa (i que donà ocasió a una cèlebre fotografia de grup, a Montserrat); la torna occitana a l'anterior invitació, el mateix 1868, amb una delegació catalana presidida per Víctor Balaguer que resseguí tot de manifestacions felibres; el 1874, la commemoració a Avinyó del V Centenari de la mort de Petrarca, amb la representació catalana d'Albert de Quintana i de Francesc Matheu; el 1876, la creació d'una "mantinença" catalana en el si del nou organigrama felibre; el 1878, la celebració de les Festes Llatines, a Montpeller (als Jocs Florals de les quals obté la flor natural Josep Martí i Folguera).

Occitans i catalans en el segle xx

El canvi de segle coneix el col·lapse del felibrisme: hi resulten un llast el personalisme mistralià i la manca d'una norma lingüística efectiva per a la consolidació d'una llengua comuna. La possibilitat d'un nou felibrisme troba eco català en el marc de la renovació literària i cultural que a Catalunya pren el nom de *modernisme*: l'occitanisme hi serà un àmbit més per a l'idealisme i la utopia. La revista "Occitania" (Barcelona, 1905), dirigida per Josep Aladern i Prospèr Estieu, respon a aquest supòsit. Cal comptar al seu haver la forja del concepte d'*occitanisme*, degut a Antonin Perbosc.

Al fet d'unes diferents dinàmiques socials i polítiques i als obstacles d'una història agitada de guerres i de dictadures hi és oposat amb reiteració l'interès a assajar aproximacions, a bastir ponts catalanooccitans, a configurar espais de trobada, de reflexió i d'acció. Com ara els certàmens literaris: els Jocs Florals de la Ginesta d'Or, a partir de 1923; els Jocs Florals de Montpeller de 1927. O com la revista "Oc" (Tolosa, 1924),

dirigida per Ismael Gibert i Camil Soula. O la Societat d'Estudis Occitans (fund. 1930), una institució acadèmica en el marc de la qual Loís Alibert, amb el suport de Josep Carbonell, preparà la *Gramatica Occitana* (Barcelona, 1935-1937), tot seguint la petja de Pompeu Fabra. La Societat d'Estudis Occitans s'extingia en fundar-se l'Institut d'Estudis Occitans, el 1945, que aplegava una nova generació d'estudiosos i activistes: Ismael Girard, Renat Nelli, Max Roqueta, Carles Camprós.

L'exili català de 1939, altrament, renovava els vincles catalanooccitans. En efecte, el paper dels casals catalans hi serà decisiu: el de Tolosa, en concret, es mostra particularment receptiu a l'occitanisme, tot esdevenint-ne un actiu punt de trobada.

El 1978 es constituïa el Cercle d'Agermanament Occitanocatalà (CAOC). Josep M. Batista Roca i Enric Garriga Trullols han estat les ànimes d'aquesta institució, especialment activa, des d'aleshores, en la promoció a Catalunya de l'ensenyament de l'occità i en el foment de les relacions entre catalans i occitans. L'any 2000 el CAOC promovia l'Eurocongrés 2000 dels Espais Occitans i Catalans, una iniciativa desplegada al llarg de dos anys arreu del territori, comandada per la Fundació Occitano Catalana. Robert Lafont i Joan Triadú en van ser presidents. També és deguda al CAOC l'organització, el març de 2014, en el marc de commemoració de l'aniversari de la mort de Mistral, d'una darrera visita felibre a Catalunya.

Altrament, l'àmbit acadèmic i publicístic han acollit, les darreres dècades, trajectòries professionals d'incidència pública notable, com les de l'esmentat Robert Lafont (la *Nouvelle histoire de la littérature occitane*, del qual, amb Christian Anatole, apareixia el 1973 en traducció catalana de Maria A. Capmany i Josep Romeu), Felip Martel, Xavier Lamuela, Jordi Fernández-Cuadrench, Antoni Rossell, Jaume Figueras, etc. I és dins l'àmbit acadèmic que han estat preparades accions ambicioses: la creació, el 1995, de l'Arxiu Occità de la Universitat Autònoma de Barcelona (<http://grupsderecerca.uab.cat/occita/>); el congrés *Occitània i Catalunya*, organitzat a la Universitat de Lleida en el context del seu 700 aniversari; l'esmentat Eurocongrés 2000 dels Espais Occitans i Catalans, 2000-2002; la creació,

Logotip identificador de l'Any Mistral.

el 2005, de la Càtedra d'Estudis Occitans de la Universitat de Lleida; la institució, el 2010, a la mateixa Universitat de Lleida, del Grau en Estudis Catalans i Occitans.

Frederic Mistral, 2014

El 2014 és, també, l'Any Mistral. La singular monumentalització de què Mistral és objecte a Barcelona recorda fins a quin punt va ser l'escriptor, company i testimoni de les vicissituds dels catalans contemporanis: l'avinguda que li és dedicada; el monument de Montjuïc, inaugurat passada la dictadura de Primo, el 1930 (un disseny de Puig i Cadafalch que incorpora un bust de l'escriptor obra d'Eusebi Arnau); la intervenció de Lawrence Wiener a l'avinguda Mistral (1996). Mistral, en qual-sevol cas, segueix convocant els seus lectors. Ho fan avinent, al llarg de l'Any, actes públics i trobades acadèmiques diverses.

Felip Gallart*

“El fil de plata”, de Lluís-Anton Baulenas

Report

Lluís-Anton Baulenas: *El fil de plata*. És l'any 1935 i la vida de tres joves de divuit anys s'encreua per casualitat: en Pere —un extravertit treballador amb molta iniciativa—, en Gregori —un universitari de família catòlica que vol sortir de l'ou—, i la Maria —una òrfena amb ganes de superar un passat massa trist.

Entre tots tres naixerà un fort lligam d'amistat, posat constantment a prova pels seus caràcters i orígens socials oposats i, sobretot, pel creixent amor dels dos nois envers la noia. Però no saben que els queda menys d'un any per viure a fons la seva joventut, abans que esclati la Guerra Civil i hagin de prendre unes decisions que els marcaran la resta de la seva vida.

Lluís-Anton Baulenas (Barcelona 1961) és escriptor, traductor, crític literari i també col·labora en la premsa escrita. Abans de fer d'escriptor, treballà de mestre a l'escola privada i en instituts de secundària. Als 29 anys va decidir dedicar-se professionalment a la literatura. Els seus inicis literaris es van produir en el teatre, àmbit en què gaudeix d'una gran reputació com a dramaturg. El reconeixement públic, però, li arribà en el camp de la novel·la amb títols com *Noms a la sorra* (1995), *Alfons XIV* (1997), *El fil de plata* (1998), *La felicitat* (2001), *Amor idiota* (2003), *Per un sac d'ossos* (2004), *Àrea de servei* (2007) o *El nas de Mussolini* (2008). Ha guanyat els premis més prestigiosos de la literatura catalana i ha estat traduït a diverses llengües. El director Ventura Pons va transformar la seva novel·la *Amor idiota* en un pel·lícula que tingué força èxit.

Tota proposta narrativa és sempre el descabdellament d'un o més fils d'existència. Una història és sempre una trama i, per tant, el desenvolupament d'un seguit de fils narratius. Els escriptors són les moires de l'antiga mitologia que teixeixen els fils dels personatges, els estiren i els arronsen, els creuen amb altres fils i, finalment, si cal, els tallen perquè la història esdevingui versemblant i tot encaixi en un pla preestablert i coherent on res no sigui gratuït i no hi sobri ni hi manqui una sola engruna. Però de quina matèria estan fets els fils que lliguen els personatges? De quina matèria estan fets els fils que ens lliguen a les persones? Shakespeare deia a *La tempesta* que són els somnis la vertadera matèria que conforma la natura humana. Baulenas ens diu que és un màgic fil de plata. Les nostres vides són la història de fils diversos que es trenen i es descabdellen, s'entortolliguen en un màgic fil de plata. I en un moment, aquell meravellós fil que ens havia unit es trenca, es diversifica i els fils, llavors, es distancien i es creen noves tra-

mes, nous anhels, nous somnis. Baulenas és una gran moira, sàvia i eficient, que trenca fils de vida, tres fils que en un moment màgic s'enllacen, es relliguen i que en un altre moment es trenquen en una trama impecable. L'atzar, un anunci a Ràdio Barcelona, encreua la vida de tres joves el mateix dia que compleixen divuit anys i actua d'incident desencadenant. En Pere, extravertit, vital i amb molta iniciativa. El Gregori, universitari de família catòlica amb trets obsessius i que vol sortir de l'ou. La Maria, òrfena que malda per superar un passat ple de tristeses. Entre tots tres naixerà un fort lligam d'amor-amistat en el context de la bulliciosa Barcelona de la II República i de la Guerra Civil. Una època convulsa i a la vegada plena d'ideals de millora col·lectiva: el moviment obrer, l'alliberament de la dona, la llei del divorci... quan els somnis semblaven a l'abast de tots i el poder podia ser del poble, no només d'unes oligarquies que s'eternitzen en el gran setial. L'amistat dels joves es posada constantment a prova pels seus caràcters i els distints orígens socials i, sobretot, per l'embolic amorós que viuen. La Guerra Civil trenca l'engrescador projecte: individual i col·lectiu, i dona pas a la grisalla de la postguerra. I els fils es tallen definitivament. Cadascun dels personatges continua per camins diferents, camins que les circumstàncies han triat per ells. El vincle afectiu, però, es manté i aquell moment que havien acordat de retrobar-se, cinquanta anys després, continua com una fita que el desenvolupament de la història descobrirà només al final de l'obra.

La novel·la és relatada directament pels tres protagonistes. I ho fan amb una senzillesa i una naturalitat extraordinàries. Cada jove explica la seva percepció de la realitat, l'íntima i la col·lectiva, i el fluir constant dels esdeveniments i de la consciència. És com si expressessin, amb total sinceritat i sense ex-

Gregori (del bàndol dels guanyadors) de tres vides ensorrades entre les runes del país, unes vides malmeses, però dignes d'haver estat viscudes.

Baulenas defuig el pamflet ideològic i ens proposa una obra honesta i escrita amb molta traça. Fa somriure i emociona. No cansa el lector. *El fil de plata* és per damunt de tot una novel·la àgil, amena, fresca i deliciosa. Amb un perfecte dibuix dels personatges, del temps i dels espais narratius, a partir de la veu dels tres protagonistes. Feta de moments memorables, que ens fan somriure, que ens commouen i ens captiven en un perfecte desplegament narratiu que manté el suspens fins al final de l'obra. *El fil de plata* és una inoblidable narració d'amor i d'amistat entre tres personatges que s'estimen per damunt d'ideologies i condicionaments socials i el fresc històric d'un país i d'una gent. La novel·la va merèixer el premi Carlemany i el premi a la crítica narrativa Serra d'Or.

* **Felip Gallart Fernández** (Artesa de Lleida 1962). Compta amb una llarga i sòlida obra literària que abasta els camps més diversos. Pel que fa al teatre, ha publicat *Màrius Torres, l'última rosa, Degotalls* (Premi les Talúries 1995), la farsa *No hi ha pany que tanqui* i l'adaptació del conte de Miquel Martí i Pol *En Joan Silencis*. Com a narrador, és autor del recull de contes *Cròniques d'atzar* i de les novel·les *El llarg camí de l'alba*, *La llavor dels somnis* (accèsit al Premi de Novel·la Breu Ciutat de Mollerussa, 2001) i la novel·la policíaca ambientada a Lleida *L'estel de cinc puntes*. La seva obra *Retorn a les cadolles* va ser seleccionada per al premi Prudenci Bertrana de l'any 1993. També és autor d'obres sobre costums, com *Paraules perdudes*, sobre història, com *Humor artesenc, Artesa de Lleida, aspectes culturals* i la celebrada *La plana salvatge*, publicada en dos volums i que recull la història més desconeguda i convulsa de la plana de Lleida.

El seu últim llibre, *L'enigma Parrot*, escrit amb Vicent Lladonosa, tracta sobre el misteriós cas del llegendari Parrot de Mollerussa, afusellat a Lleida el 1846 sota l'acusació de ser el més gran bandoler de la plana interior de Catalunya.

cuses, el recull dels seus diaris personals amb el fil comú de l'amistat i de l'amor que s'estableix entre ells. La construcció del llibre és feta a partir de l'organització del *tempus vital*. La cronologia afectiva que apropa i allunya les seves existències és el que manté el ritme melòdic, la gràcia i l'enjòlit narratius, el seu motor constructiu. La primera part defineix la infantesa dels protagonistes fins al moment de conèixer-se, el 21 de setembre de 1935, quan compleixen els divuit anys. La segona part se situa a l'època final de la II República (1935-1936) i ens mostra l'esclat de la joventut, la cerca amorosa i ideològica, l'afany pels ideals, l'anhel per un món més digne. És la part més intensa i acolorida i proclama el goig de viure plenament. A la tercera part, la guerra separa els protagonistes. La viuen a les trinxeres, en un cau o subsistint a Barcelona. El resultat és el mateix: l'ensorrament definitiu de les seves vides i del màgic fil de plata que els havia unit. El llibre es clou el 31 de desembre de 1986 amb una mena d'elegia nostàlgica explicada pel

AL POLÍGON

Durant els últims anys, el paisatge de la perifèria de moltes ciutats i pobles ha estat alterat. El sòl industrial també ha tingut la seva bombolla. La decisió de molts ajuntaments de crear nous polígons per atreure empreses n'ha provocat un excés: la majoria estan desocupats i sense serveis, amb carrers buits,

naus tancades i parcel·les que tardaran anys a ser ocupades. A la província de Lleida, a finals de la dècada passada es van construir molts polígons, amb la intenció de cobrir necessitats empresarials de futur. La finalitat del projecte és denunciar l'estat de desús i la situació en què es troben.

PORTFOLIO

O L I V E R
V I L L A S

EL + DE...

GENER:

El + de...
La caligrafia àrab musical
 del 7 al 31 de gener, de l'artista Kader Habbouche.

Kader Habbouche - artekader.com

FEBRER:

El + de...
Concurs de Fotografia el Nadal a Lleida
 del 4 al 28 de febrer.

Lliurament del 1r premi a la senyora Carmen Jené Vilà

MARÇ:

El + de...
Teodoro Miciano - gravats
 del 3 al 30 de març.

TEODORO MICIANO, gravador
 El + de març al Cercle de Belles Arts de Lleida del 3 al 30 de març de 2014

Programa Intramuros: Teodoro Miciano Becerra

ABRIL:

El + de...
Retrospectiva de Pilar Mestre
 de l'1 al 30 d'abril.

PILAR MESTRE
 El + d'abril al Cercle de Belles Arts de Lleida de l'1 al 30 d'abril

MAIG:

El + de...
1707... El Setge de Lleida - dibuixos i gravats
 de l'1 al 30 de maig.

JUNY:

El + de...
Retrospectiva de Carmelo Tapiol
 del 2 al 30 de juny.

JULIOL-SETEMBRE:

El + de...
9a edició del Premi de Belles Arts Sant Jordi dels Països Catalans. Fundació Perelló
 del 17 al 31 de juliol i del 15 al 30 de setembre.

85 anys

1929-2014
creixent junts

Plusfresc té avui 70 botigues i més d'un miler de treballadors que mantenen el mateix esperit de servei al client dels fundadors, una parella d'origen pagès que va decidir invertir un petit premi de loteria en obrir una drogueria al casc antic de Lleida ara fa 85 anys. Plusfresc continua sent una empresa lleidatana, arrelada a la ciutat, amb voluntat de continuar sent capdavantera en el comerç d'alimentació de Lleida i amb una clara vocació d'obertura a la resta del territori català. Una empresa que aposta pel tracte al client, el producte fresc i les polítiques socials i mediambientals, i que se sent orgullosa de poder donar suport a iniciatives com la **Revista ARTS** i el seu destacat paper de difusió i reflexió cultural a les terres de Ponent.

moltes gràcies!

plusfresc:
de Lleida

el SÚPER
QUE
T'estima

logotips | papereria | targetes | tríptics | catàlegs | publicitat | edició

comunicació
visual

creativitat
gràfica

D. DISSENY

Plaça del Carme, 15, entresol 2a | 25300 Tàrrrega | Tel. 973 312 332 | Fax 973 502 000
www.dedisseny.com | infodd@dedisseny.com

222.000 nens en situació de pobresa atesos.

67.000 llocs de treball per a persones amb dificultats.

734.000 persones grans que participen anualment en els nostres tallers.

51.000 persones amb malalties avançades que han estat ateses.

18.000 habitatges de lloguer social lliurats.

3.780 joves becats per ampliar estudis a les millors universitats del món.

**Antonio Ramón
Suárez-Inclán,**
client de CaixaBank

Tu fas una gran obra cada dia

Gràcies al suport de clients, empleats i voluntaris que han posat l'ànima per fer de l'Obra Social "la Caixa" l'obra social més gran del país, per setè any consecutiu destinem **500 milions d'euros** a ajudar els qui més ho necessiten.

Tot això, mitjançant iniciatives que lluiten contra l'exclusió i la pobresa, faciliten la integració laboral, promouen l'educació i acosten la cultura a tothom.

**Obra Social "la Caixa",
la primera obra social del país**

Obra Social "la Caixa"

L'ànima de "la Caixa"